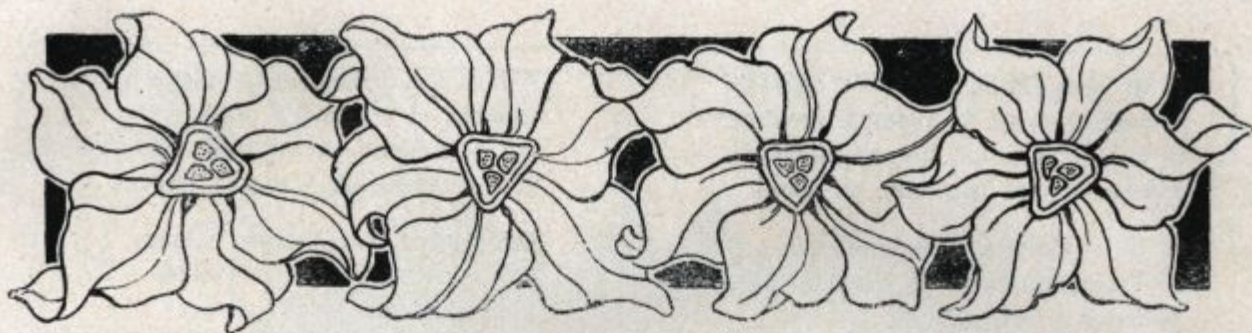

STANISLAV LOLEK: SLOVAŠKA KOČA.

VOJESLAV MOLE:

POKLONITVENI SONETI.

I.

Kipar sem in moj marmor je ponos,
iz njega klešem svoje hrepenenje,
podnebno kakor orlovo hotenje,
samotno kot nad morjem albatros,

sanjavo kakor šum pomladnih loz,
ognjeno kot v polnoč kresóv žarenje,
sneženo kakor ženskih rok blestenje,
demantno kot trepet jutranjih ros.

In klešem kip v ponosa živo skalo
in vse iz kipa mojega blesti:
vse cvetje, ki se v vesni je smejalo,

vse zlate njive zretih letnih dni,
vse, kar mi je dobrotno žitje dalo,
in moj najlepši sen — in ta si ti.

II.

Jaz srednjeveški paž in ti kraljica,
vsa tiha, purpurna kot dni zaton,
ponosna kot v oblakih zlata ptica,
prelestna kot beneških blesk Madon.

Jaz paž, življenje moje vse — pravljica,
in pesem, ki ti paž jo poje, zvon,
poln šumnega, poln čudežnega klica
o tebi in o blesku tvojih kron.

In pesmi moje — kraljevske balade,
vse polne rož in sanj in nad, krvi;
in zate so vse rože, sanje, nade,

a zame, kar bolesti v njih zveni.
Kaj paž, če kje pozabljen v krvi pade,
saj spletal je kraljici sne vse dni!

III.

Ljubezen tvoja — roža razcvetena,
sto slavčjih pesmi ji na grudih spi;
cipresa, v tihe misli zatopljen,
sto tajnih sanj v vseh vejah ji šumi.

Ljubezen tvoja — razcvetena žena,
poletnih dni smehlaj so ji oči
in duša ji je njiva pozlačena,
telo — potok skoz njivo se srebrí.

Ljubezen tvoja — zvezd polnočni kras,
ognjen kot jantar tvojih zlatih las,
z nebesja se je k moji duši sklonil.

Ljubezen tvoja — diven, šumen gaj,
izgubil sem iz njega pot nazaj,
v svetosti sem njegovi ves utonil.

IV.

Beseda tvoja — plodna je oliva,
sejoča misli — šum v molčeči mrak;
večer, ki zemlji zvezd skrivnost razkriva;
na vrte roso — sen lijoč oblak.

Je val, preлива se mu v penah griva
in solčni žarek mu je uzdni trak;
je šum, ki v njem trepeče zrela njiva,
v njem smeje žito se in smeje mak.

Beseda tvoja — pesem plameneča,
zveneča kakor edenhalska sreča,
vsa polna solnca, vriskov, sanj, zlata.

Beseda tvoja — vino, opojilo
življenje moje je in v dušo zlilo
vse morje solnc, gorečih v dnu neba.

V.

In da sem Dante, bi ti svet zgradil
iz pekla — tam bi pokopal davnine,
iz vic — za mojih hrepenenj višine,
iz raja — tam bi s tabo se spojil.

In da si Helena, izpremenil
bi Trojo marmorno ti v razvaline,
pobarval s tisočev krvjo daljine,
da bi poljubil rob ti snežnih kril.

In da si jasnela Magdalena,
delila naju bi svetosti stena
in le v molitvi zrl bi ti v oči.

A da ognjena, čarna si Carmen,
bilá bi vendar dni najlepših sen,
vampirju dal bi suženj ti vso kri.

VI.

A ti si vsa prelestna kot plavica,
smejoča se iz zlatega poljá,
vsa polna sanj skrivnostnih kot pravljica,
ki z ust otroških v mraku trepetá.

Dobrotna si kot čudesna resnica,
ki v sveti čas privreje iz srca;
predivna kakor srnina zenica,
kot pesem, ki jo v lesu noč igra.

V vrtove moje si prišla kot sreča,
jaz rasel v njih siringa sem dehteča
in s slavci sem se bratil vse noči.

A pred teboj postal sem hrast trhoten.
na vrhu svojem kakor kralj samotén —
in zvezdam zdaj o tebi hrast šumi ...

PETRUŠKA — RADIVOJ PETERLIN:

GLAD.

Iz daljave hrum prihaja,
hrum iz radostnega pira —
plava v vodi blede mesec,
zdi se mi, da kos je sira.

Veter zašumi skoz veje,
kot da praži se pečenka,
po potici zadiši pa,
kadar mimo gre mladenka.

In fontan tako zveni mi,
kot žvenkljajo polne čaše —
jaz pa nimam koščka kruha,
nimam je — neslane kaše.

Kristijanija, večer v kraljevem parku, 28. julija 1909.

OB VRAZOVILIPU.

Govoril dne 21. avg. 1910 dr. Fr. Ilešič, ko se je na Vrazovem domu razkrila spominska plošča in vsadila spominska lipa

II.

(Konec).

Stankov duh, kaj je in kakšen je?
Stanko zre v duhu „sred zemlje slovenske beli grad,“ belatinski, lendavski grad ogrskih Slovencev, Samobor, Ljubljano; zre ravnico, kjer iskri konji dihajo lepoto, moč in ponos; zre zelene gorice, kjer Vile igrajo kolo, zre bistrico z gore in brdo s cerkvico slovansko — tri lipe, sestre so častna straža pred njo — zre griče lozoslavne in polja, žita plodna, po dolih bele hiše. Potnik si ob tem pogledu z nog obriše prah in kliče: „Slava Bogu!“

V tej lepi prirodi naše domovine poje zlatokljuni kos, na dobravi ljubi golobica in grli grlica, drobi drobna ševa-ptica (škrjanček), žutovoljka — taščica . . .

Žuta vuga lepo poje
sred zelenoga luga,
lepo poje, hoje, hoje,
žuta ptica vuga.

In visoko iz loga se dvigne sokol sivi in — Stanko je „svoboden ko ptica“.

Mil mu je topli jug — še grob si želi tam, kjer stoji ravno polje, na polju griček, na gričku lipa, na lipi poje slavček. Slavčka, listja zbor šepetajoči in glas ženjc, vračajočih se od dela, bi slušal rad še v smrti.

In iz te svoje oblasti, iz te domovine „pesmi glasne,“ ki jo ščitijo cvetokitne lipe, breze polnokose (polnolase), topoli tankostroki, vidi prikazni stare slovenske vere in stare šege: „kolo“ ziljske doline in svatovce (družice), devere (druge) in starejšine štajerske domačije, kmete v risu in čarovnice na Kleku, gospodarja pred hišo, ko so

mu v jutranji zori ura „kosci,“ ozvezdje na nebu, vidi Rojenice ob rojstvu, nežne, blago- in čudotvorne device.

Te šege in ti plodovi gole domišljije se mu bujno izprepletajo z zgodovinskimi spomini: Boj mu bijejo veržejski junaki, Turke mu podijo Ljutomeri; oživi mu strmi Babji Klanec in Dora Bratušina in Magda Zobovička in Marina Mohorička uničijo četo drznega kruca — Madžara, ki je bil v Lendavi sklenil iti plenit v zeleni Štajer, češ:

„Štajerska je prebogata,
ima vinca u Slovinca.“

Mirno lahko sedaj mlada Filipička, potomka onega starega prosjaka Filipiča, ki ga je kruto žalil lendavski mogočnik, na belo nedeljo v beli opravi pripoveduje svojemu sinku to staro zgodbo.

Že v rani mladosti je Stanku teta pripovedovala o „kalvinih“ — pesjanih daleč tam na Ogrskem, ki se jim bivališča vidijo iz Stankovega zavičaja, kadar jih obsije solnce; ni čuda, če so mu pozneje polnili dušo matjaževski motivi in če je velik del svojega plodovitega življenja posvetil povesti in pesmi jugoslovanskega naroda.

Bral je Stanko cvetje naših livad, naše narodne pesmi, in raziskoval misli in vero, srce in glavo našega človeka. Odmevale so narodne pesmi v njegovem srcu in iz njega so morali poteči in so potekli „Glasi iz dubrava žeravinskih,“ zazvenele so „Gusle i tambura,“ ki alegorično prikazujejo slovensko in hrvatsko-srbsko lirsko in epsko poezijo.

Kot pesnik, ki snuje umetno svoje delo na vsebino svojega naroda in si sploh voli geslo:

„Iz naroda za narod“, stoji Vraz v znaku demokratizma. —

A ko se ozira pesnik po livadah, potokih in lipah našega doma, ko posluša ptice našega loga, ali naj bi ne opazil Vas, ki ste krotke kakor grličice in hodite kakor „srnice“ ter izhajate ko „rujna zora“, ko „danak beli?“ Umita je deva z roso nebeško in napita je s solncem bleščečim. „Platno si beli zarana — kraj vode mlada Belana,“ beli ga „morska deklica“ kraj jezera ali studenca, zroč si v vodi bela lica. Stanko pa pesni; pesni, ko gleda na Bledu „duši golobinji, dve Slovenki divni, vili jezerkinji,“ pesni po vsej Gorenjski, zakaj krasna mu je Gorenjka, ko hišo pospravlja in otroka uspava, krasna kraj ognja in kolovrata, krasna na planini in pred cerkvijo v belini. Pesni ob Zilji,

„kjer pod cvetno lipo
plešejo fantje krasni
in devoyke, čiste
kakor mesec jasni.“

Najlepša je Slovenka Murskega Polja in bližnjih župnij. Slovenka teh krajev gleda na čistočo kakor podlasica, ti visi nad vodo kakor veverica, umivajoč si roke in lica. Harmonijo krasote ti razkrijejo te Slovenke, sijejo ko rože pred grehom v raj, ob nedeljah, ko z vilovitim glasom zapoje „Sveti“:

Tko ih slušao nije
pèvat: „Svet — svet — sveti,“
ne zna, koja ga razkoš
čeka onkraj sveta.

Sploh:

Tko nije slušao, kako
Slovenka govóri,
ne zna, kako rajski
angeo s ljudmi sbóri.“

Brez skladnosti vnanje in notranje vrednosti ni lepote. Take skladnosti je pogrešal Vraz v onodobni Ljubljani; v ljubljanski kazini so plesale devoyke, dostojne, „da bi rodile spasitelja,“ a duše? Njih ni bilo, zakaj mati Slava jih je ostavila. Pač pa se je narodnosti zavedelo že zagreško ženstvo in tem „domorodkam“ poje Vraz:

Kad vas vidim, lijepe mñle,
u tom kolu, u toj slavi,
mñljem (menim), da vidim divne vile,
gdje igraju u dobravi.

Najodličnejše mesto pa zavzema v Vrazovi poeziji lepa Samoborka Julijana Cantily, Ljubica njegovih „Djulabij,“ Bogomila „Krsta pri Savici“ in „Primčeva Julija“ sonetnega venca.

O, nisi li grešnik, Vraz, ki opevaš ljubezen? Iz kakega vira zajemaš? O ne, naravo in njen jaki pojav, ljubezen je čuvati in spoštovati,

a tudi razvijati. Kdor ljubezen oplemenituje, razvija naravo, in razvoj je vse. Vraz je razvijal prirodo. —

Ali je Vraz večno le gledal košatost lip in slušal le petje ptic in bil zamaknjen v hojo deklet in užival zlato zarjo in srebro rose? Je li govoril: „Ni žvenka, ni cvenka pa bati se nič, živi se brez plenka o petju ko ptič?“

Ne, tako nesocialno, neekonomski ne more v istini misliti nihče. Vraz je vedel, da tudi pesniki in pisatelji ne morejo živeti le od solnčnih žarkov in od rose. Slovenija sama pa, je rekel, ne bo redila svojih kraljev, svojih literatov; zato se ji je združiti s Hrvatsko.

Vraz je tako mislil, a faktično je bil prvi Jugoslovan, ki je živel od — petja in za petje, t. j., od literature in za literaturo. Bil je prvi knjizevnik v ožjem pomenu besede. Drugi njegovi vrstniki, kakor n. pr. Vodnik, Prešeren, so baš narobe le v teoriji oznanjali evangelij „brez cvenka,“ a faktično so dosegali in dosegli praktične službe.

Socialne motive imata pesnitvi „Mlinari i mlatici“ in „Traži, a dat će ti.“ Mlatiči niso hteli Kristusa obdarovati; zato imajo danes slabo hrano, mlinarji pa imajo vsega dosti. Madžar, Nemec in Italijan so zahtevali od Kristusa plačila za pogostitev, Slovenec pa ni zahteval „ništa“; zato imajo sedaj oni trije vsega dosti, a Slovenec, ki se zove Matjaž Veter, „nema ništa.“ Drugič je zopet „Hrvat pred otvorenim nebom“: ko ga Bog vpraša, česa si želi, se gre šele posvetovati, dokler ni nazadnje — prepozno. „Tkogod (kdorkoli) dugo sedla, bogme, kasno jaše.“

Najsocialnejše svojstvo je zaupanje v uspeh, v bodočnost, vedra jasnoča naziranja: „Ostavila nas sreča, al nam osta vjera,“ — vera v možnost uspeha in v bodočnost; saj

„prvo neg sunce
izteče, jest zima,
prvo neg dolazi
vesna, bure ima.“

Naravnost programatične so besede, ki si jih želi na svoji grobni plošči:

pjesnik, rajske ptice
čujuć pjevanje mñlo,
nije ni osjetio (očutil)
težko ljeta krilo.

Socialnost mišljenja kaže tisti, ki po svoji krivdi ne izgubi duševne in telesne čistosti:

„Domovina moja,
polna solnčnih žarkov,
mati si sokolov,
mati si junakov.“

V smislu vseda tega cenimo v Vrazu socialnost.

Najvišjo socialno misel je izrazil z besedami:

„Svi narodi braća,
svi su božja čeda (otroci),
na njih jedno nebo
i jedan Bog gleda.“ —

Vraz je napolnil svojo dušo z mislimi in čustvi naroda, ki ga dandanes imenujemo slovenskega. To svoje duševno imetje je pomnožil s tradicijami hrvatsko-srbskega sveta, a oboje mu je imelo svoj pravi pomen v zvezi z ostalim Slovanstvom.

V slovenskih mejah ni mogel in ni smel ostati sin teh strmečih gričev, ki odpirajo pogled tja dol proti Varaždinu in Zagrebu. Mogel je Korošec, mogel je Kranjec zreti le proti nebu ali se vglobiti le v notranjščino, zakaj visoke gore so jima jemale pogled v daljavo, a tu izpred visokega Jeruzalema naj ne bi človek zasanjal tja preko Ivančice in Kalnika, ki nas pozdravljata? Je-li se otrok Slovenskih Goric ne čuti doma, ko pride v Krapino ali Zagreb? Ali je to dvojen svet, če je tu na Štajerskem Mala in Velika Nedelja, na Hrvatskem pa Sveta Nedelja, če so Križevci na Murskem Polju pa tudi tam doli pri Belovaru?

Ako je Vraz iz svojega zavičaja prešel v Zagreb, ni bilo to večje uskoštvo, nego bi bilo, ako bi bil prešel v Ljubljano. To je „ideja“ Slovenskih Goric.

Kdor motri dandanes „idejo“ slovenskega naroda, vidi v njej dva momenta: eden ga zbira okoli Ljubljane, drugi ga vleče proti Zagrebu (jugoslovanstvo). Oboje je za našo bodočnost enako važno.

Ne more pa radi svojega posebnega značaja vsaka slovenska pokrajina zastopati obeh elementov enako. Slovenskim Goricam in sploh vsem predelom ob hrvatski politični meji je posebno budno čuvati in gojiti drugi element, teženje proti Zagrebu.

In tej ideji je trajen simbol naš Stanko Vraz. Zemljaki, če hočete biti zvesti svoji zemlji, Vam morajo oči trajno biti obrnjene proti kraljevemu Zagrebu, kjer je živel in umrl Vaš Stanko.

Ako boste gledali tja za svojim Stankom, bode oživila misel spominske plošče, ki smo jo razkrili danes, se bo lipi, danes vsajeni, razraslo korenje v globino in širino, se razplelo vejevje na visoko in široko.

Pa to ni lipa, drevo; to je slovenstvo, globoko vkopano in široko zvezano s slovanstvom, s hrvatsko-srbskim svetom...

PETRUŠKA — PETERLIN RADIVOJ:

V SANJAH.

Zakaj skoz burno, temno noč prihaja
še vedno k meni rožni tvoj obraz?
In kakor nekdanj lica ti obdaja
kodravi val otroških svetlih las...

In zaupljivo k meni se primika
tvoje opojno, dražestno telo,
ki vedno si bilá cvet — nedotika
in ljubil sem iz dalje te samó.

Ponosna prej, zdaj nizko se nagibaš,
v oči mi zreš, smehljaš se, čevrljaš,
kje slajši je poljubček, vse ugibaš,
in ko nobena rada me imaš.

Kako iz rodnega sem hodiš kraja,
ko čuva te tak pazno modri mož?
Ah, ljubica nezvesta in najslaja,
ko prideš spet, mi razodela boš.

DR. IVAN LAH:

POTNIK NIČ.

POVEST S CESTE.

(Dalje).

NOČ.

Kakor velike nevidne, temne roke so se plazile sence okoli glav in so počasi objele stene prav tja do polrazsvetljenih vrat. Zagrnile so vase zapuščene hleve in zarastlo dvorišče; tiha noč je legla na pokrajino. Loka je utihnila in griči za njo so se zgrnili v gosto gručo; samo cesta je sijala vedno bela, vedno jasna. Deklica, ki je sedela pri vratih, je vstala in odšla v vežo, kakor da jo je postalo strah. Pes se je parkrat leno pretegnil in je stopil za njo. Iz veže je sijala nje tanka senca, da jo je bilo videti na dvorišču, ko je tam obstala.

„Vidite to deklico, kako sanja ves čas,“ je rekel moj znanec.

„Blagor njim, ki morejo sanjati!“

„Oni ljubijo življenje . . .“

„Ljubiti življenje se pravi živeti.“

„Torej je bilo vaše življenje nesrečno.“

„Srečno in nesrečno sta pojma z ozirom na vrednost, ki jo ima kaka stvar že v naprej za človeka, in zato sta negotova in zame ne eksistirata. Sreča in nesreča je igrača za majhne ljudi, ki se ukvarjajo z razmerami in se brigajo za vse, le za se ne. Ko bi postavili sebe na mesto razmer, bi videli drugače. Zdi se mi, da hočete zvedeti mojo povest. Zame je to samo spomin, kakor je mejnik ob cesti spomin na to, da ljudje dele zemljo. A sedaj je morda vam ljubo, iti z menoj.“

Stopila sva v vežo. Krčmarjeva hčerka je slonela ob mizi in se je ozrla skrito in boječe. Iz krčme je prihajal glasen šum polpijanih pivcev.

Stopila sva v sobo.

„Ej, brat“, so zaklicali in zažarele so njih vlažne oči. Razveselila so se njih srca in kučme so jim od veselja smuknile na stran.

„Na, pij! . . .“

Ni bil še končan pogovor o časih in nerazrešljivo vprašanje je režalo vanje, kakor siten, nadležen gost, ki sedi nepovabljen za mizo in

se prepira z mirnimi ljudmi. Zato so pozdravili novega gosta, da zmoti neprijetne misli in prinese novega veselja v družčino.

Prisedel je k njim in pil.

„Vse je nič na svetu, ljudje, vse je nič: tako je nič in tako je nič.“

„Pametno govoriš. Zato je najbolje: živeti, kakor nese.“

„Tako je: skrbi nič! Do smrti se živi.“

„Tako je: prinesi še en liter!“

„Vse skupaj ni vredno ne skrbi ne žalosti. Dokler gre tako, gre, in če ne gre, se obrne na drugo stran — velik je svet.“

„Tako je.“

Njih oči so žarele, glave so prikimavale, roke so mahale.

„In če pomislite, kaj je vse to, kar je okoli nas? Vsak po svoje vidi.“

„Vsak po svoje.“

„Kaj ima torej stalno vrednost?“

„Nič. Živeti do smrti.“

„In kaj ima oni, ki se bori in ubija?“

„Nič. Truden je.“

„In vse drugo! Kako pravico ima torej kdo reči: To je moje, to je tvoje? Vse je vseh . . .“

„Aha . . .“

Nasmihala so se njih hudomušna lica in prikimavali so. Kimali so in mahali z rokami, dokler ni lahna pesmica začela v grlu ščemeti starega pivca in je zapel.

„Tako je: pijmo in zapojmo, kaj bi drugo!“

In kimaje so se počasi sklonile njih glave in oči so jim zadremale. Odšli so drug za drugim z omahujočimi koraki. Edino stari pivec se je zvrnil in zaspal za mizo.

Krčmar, ki je sedel pri peči, je vstal. Stara ura je bila. Vstala sva in odšla v zgornje prostore.

Stopila sva v nizko podstrešno sobico z dvema posteljama.

POVEST.

Sedel je na posteljo in začel pripovedovati.

„Bogat nisem bil nikdar in ne vem, kako sem vzrastle. Rodil sem se v tuji hiši in zapisano je bilo takrat, da bom človek brez doma. Zato sem bil človek za vse, za kar me je hotel kdo porabiti, in mladi, lačni moj želodec je šel za kruhom. To je bilo v časih, ko še nisem vedel, kaj je svet. A nekoč me je nabil sosed, ker sem pobral njegova jabolka.

„Tat, tat,“ je letelo na mene od vseh strani, lasali so me starejši in otroci so metali kamenje za menoj. Toda to vas ne more zanimati . . . Stopil sem nekoč na grič, odkoder je držala cesta v svet. Neskončno lepa se mi je zdela cesta, ki drži v tuje, neznane strani, kjer so drugi ljudje, druge hiše, druge vasi.

Potikal sem se oni večer po vasi in povsod je odmevalo: tat, tat. Solnce je obsevalo grič, koder je držala cesta v svet, kakor da me vabi za seboj: če pokrijem to stran s temo, drugodi sijem . . .

Prespal sem noč v kupu sena na polju in ko je zjutraj zarja rdečila strehe zaspane vasi, sem odhajal v svet, ki se je od griča dalje odkrival, lep, vedno lepši, nov, vedno novejši. Takrat se je začela moja pot na cesti. Kaj mi je bilo mar, kako odmeva po vasi in kaj govore ljudje!

Prišel sem v mesto in zagledal sem novo življenje, lepše od življenja v vasi. Hiše so bile lepe, ljudje gosposko oblečeni. Ustavil sem se v predmestni gostilni in sem se prikupil hlapcu. Vzel me je za pometača in mi obljubil, da se mi bo godilo dobro. Prihajali so vozniki vsak dan in oba s hlapcem sva živela dobro. Jedel sem bolje nego kdaj prej in življenje je bilo veselo. Na dvorišču so stale svetle, črne kočije, bogati vozovi in prijazni koleslji. Usedel sem se včasih v lepo, svetlo kočijo na žametni sedež in sem se zamislil na mesto onega, ki se vozi vsak dan v njej. Domišljije, kakor vidite, mi ni manjkalo. Ta me je speljala po beli cesti dalje v svet iz pozabljene zakotne vasi, pripeljala me je v mesto in od tod mi je pomagala dalje. Ko sem torej tako sedel v kočiji, sem se spomnil, kako smo gledali otroci na vasi z začudenjem, če je pridrdrala lepa kočija po cesti. Obsedel sem tako in sem pomislil, zakaj ni dano vsakemu, se voziti. In takoj so se rodili veliki načrti v moji glavi: hotel sem se nekoč voziti v kočiji. A drugič je obstal velik voz na dvorišču. Bogat kupec obilega telesa, debelih rok je hodil okoli njega. Obstal sem in ga gledal: Glej, ko bi bil ti to!

Imel bi velik voz, poln blaga, lep par konj, ponosno bi hodil po ulicah in gostilnah. In včasih je pridrdral na dvorišče prijazen koleselj. Ljubezniva, mlada gospodična je sedela v njem poleg starega gospoda. Na dvorišču se je pojavil mlad gospod s črnimi brčicami. Pristopil je k koleslju in prijel drobno ročico ljubeznive, mlade gospodične. Nasmejala se mu je lepo in nje beli obrazek je zardel. Stopila je s koleslja in vsa srečna obstala ob njem, stari gospod pa se je počasi spravil z voza . . . Kaj hočete lepšega, nego je bil ta prizor? Zganilo se je nekaj v mojem srcu in morda je bila to moja prva ljubezen. Ne do one gospodične, ampak do onih krasnih sanj, ki so bile zvezane z njo. Pripeljala se je vsako soboto in vsako soboto jo je čakal na dvorišču mladi gospod. Sedel sem včasih vse popoldne v onem koleslju in moja mlada duša je sanjala o ljubeznivi, mladi gospodični. Videl sem nekje lepo cesto z dolgim kostanjevim drevoredom in mlada gospodična se je peljala v koleslju po njej. Zasanjal sem se na tisto belo cesto, koleselj je drdral in se bližal lepi, prijazni domačiji, ki je stala med vrtovi ob cesti, liki mal gradič.

„Delaj, delaj . . .“ Hlapec je zaklical te besede in izginile so lepe misli: bela cesta, koleselj, drevored, prijazna domačija med zelenimi vrtovi. Vse to je prineslo v moje življenje to, kar se imenuje hrepenenje, in to je bila sila, ki je iskala potov navzgor, tja, kjer se žive lepi časi.

Na dvorišču predmestne gostilne so stanovali študentje. Stara ženska je imela tam temne, zatohle sobe in študentje so prebivali v njih.

„Glej,“ so govorili vsi, „to je pot navzgor, nas čaka lepo življenje . . .“

Treba je bilo torej postati študent in tam početi pot.

Vsako popoldne so prišli študentje veseli domov in so skakali med vozovi po dvorišču. Komadi kruha so jim gledali iz žepov.

„Kam hodite, študentje, vsako opoldne, da se vrnete tako veseli?“

„Jest hodimo v kloster.“

„Koliko plačate?“

„Zastonj. Ministriramo.“

„Tudi jaz bi hodil tja.“

Zasmejali so se.

„Zakaj?“

„V šolo bi hodil . . .“

„Pojdi in prosi . . .“

In tako je prišlo, da sem postal študent; vse to vas ne more zanimati. Pozabil sem na predmestno gostilno in na sanje, ki so se rodile na onem dvorišču. Moja pot je šla navzgor. Ne

samo, da sem se bližal onim v davnosti zaželenim ciljem, ampak bližal sem se spoznanju. Toda v šoli so pripravljali ljudi za razne poklice, kakor so to imenovali nekateri ljudje. Morda sem bil brez poklica, ali pa se moj poklic ni smatral za poklic, a težko je bilo v šoli, kjer se uče govoriti in ne misliti. Tako sem nekoč zapustil mesto in šolo in sem se začutil na cesti. Neskončna je bila v tem trenutku moja sreča, začutil sem, kaj pomeni v življenju svoboda. Spomnil sem se svoje prve poti v svet, spomnil sem se sanj na dvorišču predmestne gostilne in zdelo se mi je, da vse ono lepo, kar se je takrat rodilo, leži daleč nekje ob cesti, ki drži v svet.

Brez pomena je, Vam popisovati mojo pot po deželah in govoriti o ljudeh, ki sem jih srečal. Vsi so peli eno pesem, le besede so bile različne.

In tako sem nekoč prišel v ono veliko mesto, kjer se je imela določiti nadaljnja pot. Iz vsakega mesta drži več cest in meni je bilo vse eno, kam in kod, takrat sem prvič začutil, kaj veže ljudi, da si izvolijo gotova pota.

Bila je pomlad, prav zgodnja pomlad, ko niti ni čuti pomladanskih glasov niti ni videti pomladnih rož. Toda slutiti se je dala ona pomlad, tako lepa in mlada. . . . Šel sem nekoč po ulicah in sem jo videl prvič. Podobna je bila gospodični, ki se je bila pripeljala vsako soboto v ono predmestno gostilno, kjer jo je sprejel mlad gospod. Pravil sem Vam, kako sem ljubil celo konja, ki jo je pripeljal, kako sem rad sedel na koleslju, kjer sem mislil na njo. Ko sem torej šel tistokrat po ulicah — in to je bilo v zgodnji pomladi, gospod — sem se živo spomnil mladih sanj. Gospodična, ki je šla mimo mene, se je ozrla. Podobna ji je bila popolnoma: mlad, ljubezniv obraz, drobna ročica, nje postava. . . . Zastonj bi Vam popisoval. Izginil je takrat izpred oči moj veliki svet z belo cesto in ustavil sem se pri tem, kar se imenuje lepota in ljubezen. Nepotrebno je, Vam pripovedovati, kaj je lepota in kaj je ljubezen; kaj je danes to meni, veste; zato rajši nadaljujem svojo povest. Šel sem za njo, koder je šla po ulici. Kaj sem hotel, ne vem, a jaz sem se vedno malo brigal za namen svojih potov; kakor se je hotelo, je šlo. Zavila je v drugo ulico in se ozrla. In sem šel za njo. Gospod, ne mislite, da pripovedujem dogodbo mladega zaljubljenca. Zavila je v hišo, ozrla se je in jaz sem se ustavil, gledal sem nekaj časa in komaj sem vedel, kako sem prišel sem na ta kraj: toda mesto, ljudje, ulice, vse je bilo kakor v čudnem sijaju. Odšel sem dalje po ulicah, toda ulice same so me prinesle nazaj pred

hišo in nisem vedel, kaj se godi z menoj: Odšel sem proti mraku ven iz mesta na višavo, kjer se je videla cesta, ki je držala v svet. Prijetno je bilo tam na višavi, ker je nizko doli ob reki šumelo mesto, in tu so se izprehajali prosti pomladanski vetrovi. Žive, še ne ozelenele veje so trepetale na drevju, vse je znanilo, da prihaja pomlad. Kakor da se bliža od daleč po tisti cesti, ki drži iz neznanih strani proti mestu. Kakor da zelene polja za njenimi tihimi stopinjami in vre cvetje iz zemlje, koder dahne nje dih, in iz tal kipi komaj pridušeno življenje, ki je bilo obnemoglo v jesenskih viharjih. Zagledal sem se tja po cesti in hotelo se mi je, da bi ji šel naproti. Nikdar še nisem čutil enakega hrepenenja po njem. Tako je, gospod, hrepenenje po pustih praznih dneh. Obstal sem tam, kajti zaslišal sem tiho, sladko šepetanje. Ozrl sem se in ni bilo nikogar za menoj. Toda šepetanje ni prestalo; bile so zaljubljene misli, videl sem njo jasno pred seboj v vsej lepoti — dovolite, da Vam je ne popisujem, ker nisem pesnik po naturi. Tudi pomlad, ki je prihajala od daleč, je bila ona. A vse to so bile sanje, gospod. Toda nekaj je šepnilo: ona se bliža. . . . In ko sem se ozrl, je šla za menoj. Stal sem mirno in ona je stopala mimo s svojo sestro. Sesedel sem se na klop in gledal za njo. Ozrla se je, gospod, bogata gospodična se je ozrla na vagabunda. Danes bi to ne bilo nič, a takrat je prineslo veliko izpremembo v moje življenje. Šla je mimo, gospod, in jaz si nisem upal pogledati v nje solčno-pomladanski obraz. A ona se je ozrla, celo zasmejale so se nje ljubeznive oči. Bil sem boječ, gospod, kajti od svoje mladosti sem bil hlapec, pozneje šele sem pustil nekje v jarku hlapčevsko bojazljivost, ki so mi jo naložili ljudje kot najbolj nepotrebno breme življenja. Tako je prešel tisti večer, da je gospodična odšla z izprehajališča, in jaz sem ostal sam. V noči sem odšel v mesto in tisto noč se je izpremenila smer mojega življenja. Mislil sem namreč, da če hočem dobiti njo, moram postati človek njene sorte. In dobiti sem jo hotel, kajti, kakor vidite, bil sem zaljubljen in ljubezen ima svojo voljo, gospod, in ne pozna nikake volje nad seboj. Moral sem torej postati človek, kakor se to oficijelno imenuje. Poiskal sem službo, dobil sem denarja in iskal potov navzgor, ki bi držale k njej. Srečala sva se kmalu; bilo je na plesu. Danes se mogoče čudite, toda lahko verjamete, da sem bil dober plesalec. Zapazil sem, ko se je vrtela med pari — bili so to lepi časi, gospod, rekel sem Vam, blagor njim, ki morejo sanjati. Na vse zadnje, vidite, bo iz tega res cela povest, dāsi

tega nisem hotel; a povedati vam moram, ker je to uvod k glavni povesti mojega življenja, ki se imenuje: na letovišču. Prišel sem torej v nje bližino, toda blizu sem bil že preje. Sicer ne vem, kaj imam posebnega na svojem obrazu, ona se je zaljubila in ni imela manj hrepenenja, se sniti z menoj nego jaz. Čutila sva to oba, niti govoriti ni bilo treba. Drugi dan je imela oditi domov na deželo, kajti v mesto je bila prišla samo na predpust; mogoče Vam je znano, zakaj se hodi na predpust v mesto. Nikdar bi si skoraj človek ne upal dvomiti, da je ljubezen nekaj resničnega; tako sem čutil takrat, toda danes sodim o tem drugače, kajti tudi ona je samo prevara. Ne bom Vam pravil, kako sva se ločila ob treh ponoči, ko je odšla domov, in kako sva se poslovila drugi dan, predno je odšla. Ljubila sva se, da Vam govorim z navadno besedo, toda jaz sem bil vagabund in ona je bila bogata gospodična in to razliko je bilo treba uničiti. Treba je bilo zapustiti cesto in se ustaviti, to se pravi: treba je bilo pomnožiti družbo, oziroma: nasloniti se na njo. Dvomil nisem niti trenutek, da storim tako, obsodil sem v sebi celega nekdanjega človeka, kajti videl sem, da edino skozi družbo je šla pot k njej. Postal sem oficijelen človek, ki rešuje vsakdanja vprašanja s tem, da vrši svoje dolžnosti. Celo dober uradnik sem hotel postati. Daleč je ostala bela cesta z nedosežnimi cilji. Moj cilj je bila ona, pot k njej je bila služba in podlaga službe je bila družba. Toda jaz sem bil človek, ki je hodil nekdanj po cesti in je v jasnih jutrih dihal svež, prost zrak. V svoji omamljenosti nisem niti zapazil, kaj se je bilo zgodilo z menoj. In tako sem preživel one dni, dokler nisem zapazil nekega lepega dne, da ležim med množico ob cesti in da me je privezala na sebe z raznimi dolžnostmi. Dvom in upor se je pojavil in ko je sijalo lepo pomladansko jutro v polnem cvetju, sem bil na cesti, prost in svoboden. V celem jasnem jutru je zatrepetala vagabundska pesem:

Življenje nam je bog,
ljubezen imovina,
in cesta domovina
in dom cel svet okrog.

Ne vem, kdo je zložil to pesem, a rodila se je na cesti. Začutil sem bolj nego kdaj prej, da je edino tu mogoče življenje."

"In ona, dovolite?"

"No, ona? Prišla je, gospod, vendar pred pustom v mesto, in veste, da pridejo pred pustom po ženine."

"Torej menite, da Vas ni ljubila?"

"S tem vprašanjem se nisem mnogo ukvarjal, tudi njej je bila odprta cesta."

"Pomislite vendar . . ."

"Res, ljubila me je toliko, da je morda čutila boleost, toda ljubiti me je mogla tudi poslej."

"Gotovo, toda . . ."

"Toda ona se je zaročila z drugim!"

"Dovolil bi si soditi, da niste ravnali plemenito."

"Tudi ona je morda sodila tako in iz tega sledi, da je ljubezen prevara, kajti, ko bi bila ljubezen kaj stalnega, bi se ne izpreminjala; ž njo pa se izpreminjajo tudi predmeti, ki smo jih ljubili, da vidimo slabo tam, kjer smo videli dobro. Tudi ljubezen torej ni stalna in kako vrednost bi potem imelo: pustiti zaradi nje cesto in se zavaliti med množico, ki ne ve, kaj je ljubezen."

"Čudno govorite, gospod . . ."

"A izprevidevate, da resnično. Bil sem torej zopet na cesti in sem se spomnil besedi, ki jih morda niste nikdar premislili:

Al beg ni bog,
ki vodi vekomaj v ne-bo.

Veste, kdo jih je zapisal. Tu je bil začetek moje filozofije in to je bil uvod k povesti na letovišču. Hotel bi tu prestati, mogoče Vas dolgočasi moja povest.

"Nikakor, gospod, zanima me nadaljevanje."

Vroč poletni dan je bil, ko sem stopal po prašni cesti na letovišče. Bilo je že popoldne, a v solncu zagreta cesta je pekla v obraz z morečo vročino. Koleslji in kočije so drdrali mimo mene in za njimi se je kadil prah, ki se je počasi ulegal na drevesa in grmove ob cesti. Vsa plan okoli in okoli je ležala pusta in le oblaki belega prahu so se spuščali nad njo. Neprijetno, skoraj moreče je bilo vse ozračje. Pot do letovišča je bila še dolga, toda zahotelo se mi je biti na letovišču in niti debeli prah, ki so se v njem vdirale noge, niti pusta, s prahom okužena okolica, ki je v njej zmanjkovalo zraka, me nista mogla odvrniti od moje namere. Med kočijami, ki so oddrdale mimo, sem zapazil drobno žensko postavo. Zakril jo je prah in se je zopet pokazala. Pospešil sem korake in sem jo došel. Bila je deklica šestnajstih let, bosa, gospodsko oblečena, z lepimi črnimi lasmi, zagorelega obraza, temnih, živih, skoraj ciganskih oči. Videlo se je, da je potovala že od daleč, kajti nje obleka je bila zaprašena, po laseh in obrvih ji je ležal prah. V rokah je nosila popotno culo.

Ni bilo treba mnogo ugibati, spoznal sem, da je človek s ceste. Seznanil sem se bil na svoji poti z mnogimi ljudmi, z mnogimi sem se po-bratil in z mnogimi sem delil skupaj vse, kar sem imel. Nečem vas muditi s takimi povestmi, toda Leda je bila najkrasnejša iz vseh, kar sem jih srečal na naši poti. Pridružil sem se ji in šla sva skupaj.

„Po kaj greš na letovišče, dekle?“

„Na letovišče. In ti?“

„Tudi na letovišče.“

„Dobro, skupen cilj, skupna pot.“

Prah, ki naju je obdajal, je bil neprijeten spremljevalec in meni se je hotelo delati ka-valirja.

„Lepe oči imaš, dekle.“

„Kako se zanimaš.“

„A prah te je čisto pokril.“

„V eni uri smo na letovišču.“

„A ni dobro, da pride človek tja prašen.“

„Meni je vseeno.“

„A vidiš: vredno je se ozirati na stanovanje in drugo. Zato je morda lepo, če prideva oba skupaj; navada je, da se hodi v parih na letovišče.“

Nje zagorelo rdeče ustnice so se nasmehnile:

„To si mi ljub par.“

„Veseli me, dekle, da tako govoriš.“

„Težka in trudna je že postajala moja pot, ko si prišel.“

„Govori, kako Ti je ime . . .“

„Leda . . .“

„Daj, da te poljubim, Leda!“ Zagledal sem se v njen utrujeni, zaprašeni obraz. Kdo je videl kdaj enako življenja polne, žareče oči, tonoče v brezmejni otožnosti? Kdo je poljubljal ustnice, drhteče od bolesti, trepetajoče v utrujenosti!

Težko vam je popisati sliko, ki jo bo na-slikal slikar bodočnosti. Dolga cesta preko puste pokrajine, drevje in grmovje, zasuto s prahom, in težak vzduh nad celo okolico, moreča zakajena vročina, da ni videti solnca v daljnih meglah niti jasnega neba nad prašnim ozračjem. Tam sta se srečala in se poljubila dva človeka, kakor ju je skupaj prinesla cesta. Gotovo se me že dolgo ni kaka ženska tako dojmila, kakor moja nova pri-jateljica, ki je bila tem lepša, čim bolj je bila zaprašena in utrujena, in tem bolj ljubezni vredna. Ljubil sem jo v tistem trenutku, toda to ni bila ljubezen, kakor odmev mladih sanj; rodila jo je cesta in je bila naša.

„Šla bi skozi gozd, Leda, tu je prašno.“

„Kakor hočeš.“

Od daleč se je kazal les na pusti planjavi in odšla sva preko sežganih, zaprašenih pašni-kov, kjer sva prišla do bistre, poskočne reke. Ob-stala sva tam in se kopala. Večer je že ležal nad letoviščem, ko sva prišla tja. Dolgi gosti drevo-redi so se vrstili ob cesti, koder sva šla. Pot je držala k jezeru, ki je ležalo v dolini, obdano okoli in okoli s parki in nasadi, kjer so se med drevjem kazale ponosne, bogate vile.

(Konec prihodnjic).

PETRUŠKA — PETERLIN RADIVOJ:

ODMEV.

Še iz onih davnih dni
v srcu ljubav gori
do tebe, Ana.

Mraz ne uniči je,
greh ne, vino in ne
zid samostana.

Šel na visoko goro
sem, da tam ostavim jo,
včeraj zarana.

Kriknil sem: Ve čeri,
vzemite jo, ti jo skrij,
širna poljana!

Tedaj sem šele spoznal,
da sem zaman jih zval,
saj ti si jim znana.

Ker brž se odzvale so,
na ves svet zakričale so:
Ana, Ana, Ana!

PARTIJA S POTA IZ BANJALUKE V JAJCE.

C. FLOR. GOLAR:

GOSPODIČNA MARUŠA.

Solnce se je utrinjalo na večeru in se skrivalo za razstlanimi kopami belih oblakov, obrobljenih z bleščečim pasom. Časih je pogledalo z velikim, zlatim očesom na zemljo, in takoj se je razlilo ozarjeno morje po nebu, in za njim so zamigljali in zatrepetali žarki po zemlji.

„Pred sedemsto ali tisoč sekundami je bilo še za dva angela visoko nad gorami, a zdaj že zahaja,“ je vzdihnila gospodična Maruša. Pogledala je na zapad, in njene oči so se srečale s solncem, ki je tonilo v rdeči luči. Zelo užalostilo se je njeno srce, in zamislila se je.

„Niti nocoj ne pride moj fant! In tako lepo sem si naravnala lase, s črnim zlatom sem jih orosila, z žametnimi zvezdicami sem zamenila zenici in na lica sem nasadila lilij in rož.“

Razžaljene so bile njene misli, in temno in neprijazno so gledale njene oči po dolgi aleji, kjer so se izprehajale mlade deklice in žvrgolele kot lastavice. Kostanji nad njo so lahno pripogibali veje, in kakor velike rane na zelenih orjakihih so se videle dolge in široke žolte pege, ki jih je jesen vrgla čez noč med listje.

Dol in gor je hodila gospodična Maruša in se ozirala na levo in desno, kjer je prihajal kak mladeč.

„Kje pa je moj fant,“ je mislila. „Noč gre že nad kostanji in z zvezdnim pajčolanom si je ovila glavo, a mojega dragega še ni.“

Njene oči so se orosile, in srce se ji je napolnilo z nejasnim hrepenenjem, in v tem hrepenenju in bleščeči megli, ki jo je zagrnila, je zagledala njega, težko pričakovanega in težko zaželjenega krasnika. Hitel je po livadi, nad rožami, nad krizantemami, iz parka, odkoder je zvenela sanjava muzika. Med zvoki harp in cimbal je priplaval.

„Kje si hodil tako dolgo? Ali ne veš, kako nestrpno te vedno pričakujem, kako mi roke drhte in hrepene po tvojem objemu?“

Pogledala je na stran in razprostrla svojo levico, da objame žive svoje sanje, da objame bitje svojega hrepenenja. In glej, že je stal poleg nje in jo pozdravljal s sladkim smehom on, ki so ga rodile želje in sanje, angel njene ljubezni. Odgovorile so ji njene misli v njegovem imenu:

„Maruška, ljubo dekle, ni mi bilo mogoče! A ves dan sem mislil samo nate.“

Ustne so se gospodični blago smehljale, solnčnik iz višnjeve, ogorele svile je držala nad seboj, a globok mrak je že plaval pod nebom. Noge so ji drhte in stopale nemirno, roke so se ji krožile v objem, in z njenih usten ni izginil smeh.

„A meni so rekli hudobni ljudje, da te ne bo več, da si poiskal drugo in pozabil name. Ali to ni res, moj dragi, reci, da to ni res?“

„Kako naj mislim na druge, ko si zame samo ti na svetu! Le ti si mi v mislih in v srcu

in nad menoj plavaš kot boginja v prozorni in zlati tančici, z vijoličnim pasom in srebrnim vencem v roki . . .“

„Dragi, kako lepo govoriš! Naj slišim brez prestanka tvoje sladke besede, opoji me z dihom svojih sanj, svojih misli! Kakor bi zvene le ne-beške strune opojno, sveto himno, tako mi zveni tvoj glas . . .“

„Maruška, slušaj! Videl sem te nocoj v divnih sanjah. Naj ti povem: Bila si oblečena v snežno haljico, okrog vrata se ti je ovijala verižica iz biserov, čistih kakor jutranja rosa. Okoli glave si imela prelep venec iz maka in lilij, in tajna zarja te je razsvetljevala. Hotel sem te poljubiti, a dvignila si se in poletela pod nebo. Splaval sem za teboj in te dosegel in zagrn il v svoje naročje, plula sva pod zvezdami sama, združena v tihi, neskončni ljubezni.“

„Dragi, naj nadaljujem jaz tvoje sanje: Združena v tihi, neskončni ljubezni sva plavala v jasnih višinah, v večnih prostorih in slušala ne-beške harmonije, petje angelskih korov. Vsemo-gočna ljubez en naju je združila, silno čuvstvo, močnejše od smrti, naju je objelo, in midva sva živela samo svoji brezmejni blaženosti . . .“

In tako se je izprehajala gospodična Maruša po aleji in kramljala s svojim ljubljencem. Šetala se je ves večer. Bila je sama, nikdo se ji ni približal v njeni tihi osamelosti. V živi domišljiji brez mej in konca so njene misli živele svobodno in razkošno življenje, v domišljiji si je ustvarila krasnega junaka, ki je njen od nekdaj in ki ostane njen in ki ju ne more ločiti nobena moč ne na svetu, ne v grobu. Ob njeni levici se je izprehajal krasni izvoljenec: Bil je kodrolas, žametnih obrvi, z dehtečo svilo na gorečih ustnah, temno-rdečega lica, ulitega stasa in ponosne hoje. Nagibala se je k njemu in čutila njegove mehke in srčne objeme. Blaženo se je smehljala in šepetala besede ljubezni. Časih je zamahnila v zaljubljenem pogovoru s pahljačo proti njegovemu licu, in jasno in razločno so ga videle njene oči.

Vrnila sta se iz nebeških višin, kamor ju je zanesel bog sanj, in sin ljubezni je povabil Marušo s sladkim glasom:

„Ljubica, lep večer je nocoj; glej, kakor iz božjega keliha se je razlila bela svetloba čez nebo in zemljo, in zvezde so zasijale v svilenem bal-dahinu. Pojdiva v temni gaj, tam naju ne bo motil nikdo v jasnih čuvstvih. Prijazna senca naju objame kakor hladen plašč v svoje skrivnostno naročje.“

Gospodična je pospešila korake, in črni paj-čolan na njenem starinskem klobuku se je vzpel v vetru in zaplapolal za njo.

„Idiva hitreje, zakaj čas hiti, in ura ne čaka. Izgubljena sreča se ne vrne, in moje noge so že trudne. Čakala sem nate ves dolgi dan, bil mi je kakor večnost, in zdaj je zagrn il že mrak belo svetlobo.“

„Hitiva, že je postlan gaj s pepelnim prtom, in v njem se blešče rdeče rože. Ljubica, daj mi svoje mehke ustne, naj zagori na njih poljub, in obrniva se v stran, zakaj zvezde plavajo skozi noč, in njihove oči so bistre.“

Gospodična je hitela skozi gaj, se ustavila pod široko platano in razprostrla roke:

„Pridi, ljubček, kako je tvoje ime?“

„Adonis.“

„Adonis je tvoje ime, in Adonis bo moj ženin. Mudi se nama, zakaj sence so mrzle, noč diha skozi vlažna usta. Adonis, pojdiva iz gaja, mene je strah! Ali nisi slišal temnega mrmranja za nama?“

Maruša se je vrnila po dolgi aleji, njene oči so bile motne, in stopinje so trudno drsale po pesku.

„Objemi me, Adonis, moj čas hiti. Še nocoj se moram združiti s teboj. Dneva me je strah, bojim se njegovega ostrega pogleda. Ali kje si, Adonis, moj Adonis?“

Stala je sredi pota, in njene tanke roke so hrepen ele, da objamejo krasnega ljubčka.

„Adonis, kje si, Adonis?“

Ni ga več bilo, in zaman se je ozirala za njim. Njene oči so se posušile, nič več bleska ni bilo v njih, in sladke sanje, čarobna domišljija jo je zapustila. Lepe slike so izhlapele kot dim.

Bila je sama. Lice ji je otrpnilo, in roke so se pov esile. Velika solza je zasijala na njenih trepalnicah in spolzela po trdem licu, kjer so se stiskale tanke in ostre gubice. Šla je in sedla na klopi. Prsi so ji težko dihale, upehane so bile misli in srce prazno in pusto. Ustnice so se ji nakremžile, in obupen in bolesten smeh je pre-trgal tihi mrak. Hladna vsakdanjost jo je vso ob-jela, ugasnil je plamen v njeni duši.

A jutri se bo zopet vrnila gospodična Maruša in izprehajala se bo po aleji vse popoldne. In kadar bo zatonilo solnce in bo zarja pobar-vala oblake z zlatim ognjem, tedaj bodo oživele oči in misli in srce gospodični Maruši. In zagle-dala bo krasnega junaka.

Priplaval bo kot žarek cvet iz parka, od-koder done sanjavi in turobni glasovi ciganske harpe in cimbal. Prišel bo njen Adonis, in ves

večer bo kramljala z njim. Govorile bodo njene sanje, in sladki bodo odgovori, strastni in kipeči, polni ljubezni in blaznega koprnjenja, ki jih bo polagala v usta zvestemu Adonisu.

In potem se popeljeta k poroki. Nevesta bo zagrnjena z belo svilo in srebrn pajčolan se bo ulival z njenih las, a ženin bo cvetel lepše od polnočne rože.

Že čakajo črni konji, da zahrskajo in zavihrajo po cesti. Ali ne bijejo s kopiti, ali ne kujejo isker? Črni plameni plapolajo za tilniki, živ ogenj siplje iz oči.

Jutri bo ženitovanjski raj. Pod platanami bodo pogrnjene mize z žametnim prtom, in vanj bodo vdelane zvezde.

In Maruša bo svatovala.

PETRUŠKA — PETERLIN RADIVOJ:

PESEM SAMCA.

Moči se moje starajo,
vse ko v prirodi k jeseni gre,
dekleta več me ne marajo,
ljubezni besedam se smejé.

A s polnočjo priplavajo
še prejšnje ljubice k meni v vas
in se z menoj zabavajo
in delajo mi kratek čas.

Pomladnih sil v me dihnejo
in z njimi polno ranih nad,
obup in vsi dvomi utihnejo,
in spet ko nekdan sem čil in mlad.

SONET.

Ljubezen moja je kot zvezda vrh nebá,
ki z žarki svojimi ves svet objema,
četudi časih plamen njen pojema,
tembolj pozneje jasno, čisto splapola.

Ne kot komet, ki zažari nenadoma
kot meč krvavi stražnika edena
in vedno bolj njen žar nebo zavzema,
da vso prirodo s strahom krog in krog navdá.

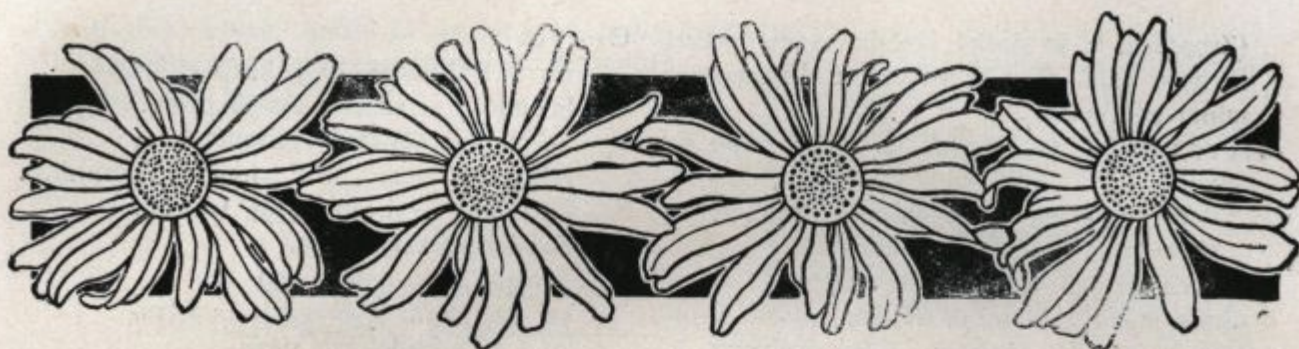
Komet se zaiskri v požar in spet se skrije,
in Bog ve, če še kdaj pokaže se iz mraka.
Kot zvezda vrh neba ljubezen moja čaka.

Naj z žarki mehki preljubo te ovije
in iz oči čarobnih tvojih slast naj pije,
s poljubi žarkimi dá svete harmonije.

A. KARPELLUS: MORNAR.

ETBIN KRISTAN:

KRALJEVANJE.

(Dalje).

Ivan (besen):

V vodnjak s teboj! Pograbite zločinca!

(Ljudje, ki so bliže kralju, se plaho odmaknejo).

Zvezdana:

Oj milost, milost, premogočni kralj!

Ljubezni polno je srce njegovo ...

Ivan:

Pograbite zločinca — sem ukazal!

Bojite se, slabotneži plašljivi ...?

Kaj čakaš, Vortabor? Bojiš se mar?

Naj sam mar izvršim pravično sodbo
nad njim in pa nad vami, strahopetci?

(Ljudstvo se še bolj plašno umika in stiska; nekateri se ozirajo, kakor bi iskali pot, da bi mogli pobegniti. Zvezdana pade pred Ivanom na kolena. Vse je potrto, samo Jašmara se škodoželjno reži, kovač Jarnež pa stoji kakor kljubovaje ob strani in strogo opazuje Ivana. Vortabor pristopi zopet k Stromiru, ali tako mu je, kakor da ga peha nekaj proč; komaj se premaga. Naposled da vojakom s trudo roko znamenje. Oni pristopijo, tudi dokaj neodločni, ter se dotaknejo Stromira za rame).

Ivan:

Naprej! Naprej! Naj li še dolgo čakam?

(Stromir se rahlo otrese vojščakov, pa pristopi k vodnjaku. Vojščaki ga neokretno slede).

Stromir:

Svetlana — v smrtni uri te pozdravljam.

Prokletstvo s tabo, Ivan —

(Naglo skoči v vodnjak. Mučna pavza. Zvezdana plaka).

Jarnež (pristopi s težkimi koraki k vodnjaku, dvigne kladivo visoko v zrak in udari na kamen ob vodnjaku):

Kovač — pribijam tukaj, da je Ivan,
ki imenuje kralja se v deželi,
brezsrdno in pregrešno kri prelil.

Pribijam, da je Ivan krvoses.

(Udari zopet s kladivom po kamnu)

Bogovi, poslušajte mojo tožbo —
bogovi, vam nalagam maščevanje ...

(Obrne se počasi in odide v kovačnico).

Ivan (gleda neodločen za kovačem. Potem mahne, kakor da bi hotel izraziti brezbriznost; a roka mu je težka. Nihče se ne gane).

Pustite ga! Dejal bi, da je blazen ...

A kaj je z vami? ... Kaj se mi držite,
ko da z neba je solnce padlo v brezno? ...
Zavezani so vam jeziki menda?

(Nekateri porabijo priliko, ko vojaki ne pazijo nanje, pa na skrivaj odidejo).

Darmir:

Hudo nam je pri srcu, kralj — priznamo.

Ivan (Zvezdani):

Dekle! Izrekla si poprej ime,
ki nočem slišati ga nikdar več
iz tvojih ust — in tudi ne iz drugih ...

Zvezdana:

Svetlana — tvoja blaga sestra, kralj?

Ivan (žugaje):

Ne izgovarjaj mi imena, pravim!

(Zvezdana, ki je doslej klečala, vstane počasi in hoče oditi. Med ljudstvom je tupatam nemirno godrnjanje).

Zvezdana (se naglo ustavi in gleda srepo na levo):

Poglejte — kaj je to? Nesreča nova ...

Nesrečo za nesrečo nam plodi
današnji dan. Kaj pride še nad nas?

(Štirje možje prineso za silo napravljeno nosilnico in na njej Gorataja. Blizu vodnjaka jo postavijo na tla pa si brišejo znoj z rokami):

Darmir:

Bogovi večni! Gorataj je mrtev!

(Skoraj vsi se zbero okoli nosilke; Ivan zvojaki stoji takorekoč na prejšnjem mestu, Jašmara nekoliko dalje sama).

Gorataj (se na pol posadi na nosilki):

Ne, mrtev nisem. Še živim, ljudje!

Zvezdana:

Zakaj ne hodiš? Kaj se je zgodilo?

Gorataj:

Beseda mi ne služi ... Trd je jezik.

Skele me rane — žeja me mori ...

(Zvezdana mu da vode).

Gorataj (se napije):

Ej — to hladi ... Življenja pač ne reši.

Zvezdana:

Ne — ne umri! — Dovolj je danes smrti.

Gorataj:

Še ne, dekle! ... Morana je še gladna ...

Najboljši grižljaj si prihrani h koncu ...

Perimil:

Pa kaj te je zadelo — iznenada?

Ko strela iz vedrine! ... Kaj je bilo?

Gorataj:

Prišel bi rad — še malo živ — do kralja.

Darmir:

Do kralja? ... Kralj je tukaj, Gorataj.

Gorataj (se nekoliko privzdigne, pogleda Darmira in išče Ivana z željnimi očmi):

Kaj praviš? ... Tukaj? Tukaj? ... Kje je, kje?

Ivan:

Če iščeš mene — tu sem, Gorataj!

Gorataj (se trudi, da bi popolnoma vstal; ljudje, ki so mu najbližji, mu pomagajo):

Ah, tu si, Ivan! — Vendar te še vidim,

še vidim, preden se preseli duša ...

Po tem trenutku še sem koprnel.

Ivan:

Povej mi svojo željo, Gorataj.

Ustrežem rad ti, ako je mogoče;

saj si mi bil prijatelj v prejšnjih časih —
kar si zgrešil pozneje, ti odpuščam.

Glej — tudi milosti je v mojem srcu.

Gorataj:

Ha ha! Odpuščaš! Oj, kako si blag!

In milosti si našel v svojih prsih ...!

Še meni grešniku bi prizanesel ...

Da, grešnik sem ... A ti odpuščaš — praviš ...

Pa dobro. — Le poslušaj, Ivan ...

Zazidati si dal Ažbeto,

Ažbeto, ki jo ljubi narod,

ker več storila dobrega je ljudstvu,

ko ti si prizadel mu zlega.

Ivan:

Dobrote moje ne izkušaj, vitez!

Gorataj:

Ažbeti vzel si zrak in solnce,

prav ti, ki ne zaslužiš,

da dihaš čisti zrak

in da te solnce greje.

Ivan:

Predrznež! Smrt te čaka, smrt sramotna!

Obmolkni, kajti moje maščevanje —

Gorataj:

Ej, tvojo maščevanje, Ivan ...!

Umirajoči ne boje se smrti.

Osvoboditi hotel sem Ažbeto.

Premalo nas je bilo za rešitev;

planila je na nas premočna četa

zavratno, tolovajsko, iz zasede.

Premagalo nas je število;

tovarišev največ je mrtvih.

A mene ranjenega je krepila

prevroča želja, da bi te uzrl,

še preden smrt zatisne mi oči

in da bi ti povedal prav glasno:

(s povzdignjenimi rokami):

Sovražim te iz dna srca.

Proklet — proklet si — krvoves ...

(Ljudje, ki so ga podpirali, so že dlje časa

kazali strah; sedaj se tako ustrašijo, da ga

izpuste. Gorataj se trese, omahne in telebne

mrtev na tla).

Ivan:

Nesramnež! Vortabor — pograbi ga!

Zvezdana (se skloni nad mrtvega Gorataja):

Prepozno ... Tudi on je mrtev, kralj!

(Vortabor, ki je kakor po sili hotel slušati, se

umakne. Vse obhaja groza. Nekateri gledajo

plašni na mrliča, drugi na Ivana. Nekatero

ženske plakajo. Jarnež kuje v kovačnici na

vso moč).

Ivan (s hripavim glasom):

To truplo odnesite ... Mrtev je ...

Drvil je sam v pogubo. Sam je kriv.

Zvezdana:

Glej, kralj — na ustnah plava mu beseda ...

(Ivan se obrne, kakor da ga je strah pogledati. Štirje možje počasi pristopijo, da položijo mrliča na nosilko...).

Zagrinjalo.

Peto dejanje.

Pozornica kakor v četrtem.

Perimil, Darmir, Zvezdana.

Darmir:

Povedati ne sme se vse pač, kar se misli.
A tebi le povem, da mi roje po glavi
prav čudne, neutrudljive misli davno že.

Perimil:

A jaz ti pravim, da sem sit vseh misli.
Naš kralj gotovo ne razmišlja mnogo,
a vse se mu posreči brez primere.

Zvezdana:

Nevarne so te misli in besede...
Kaj nas ne tepe dan na dan nadloga?
Mar nam nesreča ne prihaja v hiše?

Darmir (jezen):

Zato je pač že res vseeno.
Če pasli bi lenobo, bi na polju
plevel nam rastel, — kruha ne bi bilo.
Če pa se trudiš, kakor vol pred plugom
in delo ti rodi sadov obilnih,
ti vzame Ivan kralj, kar si pridelal.
Čemu bi torej mučil se in delal?
In česa — vprašam — naj bi se še bal?

Zvezdana:

Med nami bil je kralj; takrat smo vsi
besede poslušali čudovite
in razumeli smo, zakaj je on
nad nami gospodar, a mi le čreda;
pred našimi očmi takrat je smrt
lovila svoje žrtve brez sočutja.
Vendar smo zatajili bolečine,
sluteči, da je prav, kar hoče kralj.
Mar naj bi zdaj naenkrat bila laž,
kar nam resnično bilo je takrat?

Perimil:

Kdo pravi, da je bilo vse resnično?
Govoril Ivan lepe je besede;
šumele so prijazno nam v ušesih,
zadremali ob sladkih smo glasovih,
razsodnost izpuhtela je iz glav,
vso voljo nam je vzela gosta megla.
Tedaj je Ivan delal, kar je hotel —
a danes me je v dušo sram slabosti!
Ha! Spremljevalo ga je pet vojščakov,
a nas je bil desetkrat večji trop.
Pa nas je kralj užugal kar z besedo!...

Darmir:

Opojil nas je s svojim čudnim glasom!
Pijani smo verjeli, kar je trdil.
Ves narod upijanil je takrat.
A človek le ni vekomaj pijan...

Zvezdana:

Kaj ni govoril modro in lepo?...
Če kralj je velik, velik ves je narod,
kraljevska slava naroda je slava —

Darmir:

Lepo, lepo...! Seveda je lepo,
ukazovati in gospodovati,
uživati brez dela in skrbi,
in moder je, kdor zna tako živeti.
A moder ni, kdor dela kakor konj,
pa strada kakor poljska miš po zimi.

Perimil:

Mar naj otrokom kraljeve dam slave,
če lačni prosijo za kosček kruha?

Darmir:

Zakaj smo se uprli Silogiju?
Nič boljše se nam ne godi sedaj.

Perimil:

Kdo naj doma zdaj obdeluje polje,
ko nam pobral mladeniče je vse,
da zidajo mu nov, razkošen grad?

Zvezdana:

Da, to je res. Povsod je jok in stok.
Najbrže so preslabe naše duše;
visoki cilji so jim previsoki,
naloge slavne so jim neumevne.
Zaupali naj slepo bi pastirju,
pa nam pretežko vsako je trpljenje.

Perimil (razdražen):

V pastirja ne verujem več in v čredo!
Pastir naj bi na pašo vodil ovco;
tja, kjer je trava sočna in obilna;
skrbeti moral bi za svojo čredo,
da bi živela varno in brez brige.
Kaj dela Ivan? Kdaj skrbi za nas,
za našo hrano, kdaj za našo varnost?
Le strigel bi nam volno venomer,
a mi naj bi skrbeli zanj in zase.
V krasoti in v svobodi on živi,
za nas je blato, trud in hlapčevanje.

Darmir:

Zakaj? Čemu?... Naj gre še on na polje,
na pašnik, v hosto, v naše borne kočel!...
Ej, naj le pride še enkrat med nas!

Zvezdana:

Molčita! Blizu vama je Jašmara.
Predobro njena slišijo ušesa.

Perimil:

Da, jezik njen pa seka kakor srp.

Jašmara (pride z leve):
 Ej, dober dan! Počivate, kaj ne?
 Da, da, čemu bi človek delal?

Darmir:
 No, morda tebi delo bolj diši?

Jašmara:
 V mladosti jaz sem delala dovolj;
 sedaj imam pravico, da počivam.
 Kostí so stare, trudne so roke,
 pri hoji se mi že šibe noge —

Perimil:
 Le jezik ti še teče kakor voda.

Jašmara:
 Kaj dela ti preglavice moj jezik?
 Bogove hvali, da ga še imam.
 Kdo naj bi ljudstvu svetoval v zadregah,
 če ne bi bilo mojega jezika?
 Seveda, ljubša bi ti bila pač
 Ažbeta, ej, Ažbeta ljubezniva!
 He he! Saj vem... Zakaj je ne poiščeš?

Zvezdana:
 Tako pa ne govori o Ažbeti!
 V deželi boljše duše ni nikjer.

Jašmara:
 Ej, golobica! Tudi ti tako?
 Hvaležnega srca si res, dekle!

Darmir:
 Zakaj naj bi hvaležna bila tebi?
 Redila te je ona s svojim delom,
 a ti si ji strupila mlado dušo
 s hinavskim naukom — le sebi v prid.

Jašmara:
 Gorjé, hudobnež!... Dobro te poznam.
 Koprive žgoče rastejo ti v srcu;
 a le počakaj! Zopet pride kralj —

Darmir:
 Zatoži me! Le laži po navadi!
 Saj že poznamo tvoje opravilo,
 obrekovanja pa nas ni več strah.
 Povedati ti hočem le še to:
 Če bilo bi na svetu sto Jašmar,
 vse skupaj veudar ne bi bile vredne
 edine nepozabljene Ažbete.

Jašmara:
 Ha ha! — Res? Nepozabljene Ažbete?
 Spominjaj se, spominjaj! To je prav.
 Iz živega je groba le ne rešiš.
 Pozabi name! Ali jaz sem prosta,
 po zemlji hodim, diham čisti zrak,
 Ažbeta pa je živa zakopana,
 pač nepozabljena — a zakopana.
 Zakaj je pa ne rešiš, ptiček moj?

Perimil (jo hoče pograbití; Darmir in Zvezdana
 ga zadržita):

Od kače si dobila jezik tak!
 Iz ust ti brizga strup na vse strani;
 zadavil bi te, pa bi se mi zdelo,
 da storil sem najboljše svoje delo.

Zvezdana:
 Otresi se teh misli, Perimil.
 Zavedi se! Ohladi svojo kri.

Perimil:
 Po svetu hodi taka divja zver,
 dobrota božja pa vzdihuje v ječi!

Darmir:
 Hudobnico pustimo pa pojdimo!
 Dovolj nas čaka resnejšega dela.

Perimil:
 Da, čaka nas. Zaslepljeni smo bili.
 Ažbeta v ječi in Svetlana v ječi
 in Miloslava in še sto ljudi —
 A kdo ni v ječi? Kdo je prost v deželi?
 Verige nosimo na rokah vsi,
 le Ivan nosi krono na temenu.
 Zakaj on krono, mi pa vsi verige?

Jašmara:
 Preslabo ste uklenjeni doslej.
 Ne bojte se; popravi se lahko.
 Prav kmalu pride kralj in poskrbi,
 da se otrešete prevzetnih misli.

Darmir:
 Ne več besede! Varuj se, Jašmara!
 Odprle so se nam sedaj oči.
 Pojdimo! Tukaj nimamo opravka.
 Na Ivana naj čaka tu Jašmara,
 pa naj mu toži in naj podpihuje.
 Nas kliče drugo delo v druge kraje.

Perimil:
 Pojdimo urno! Čas je dragocen;
 že smo se obotavljali predolgo.
 (Darmir, Perimil in Zvezdana odidejo
 za kovačnico).

Jašmara (žuga s pestjo in kliče za njimi):
 Pojdite, blazni! Haha — kar hitite!
 Naj se vam sanja, da ste velikani,
 ob tla telebnete še tem krepkeje...
 Pritlikavci ste borni, kar vas je,
 a Ivan velik je in vsemogočen.
 (Gleda nekaj časa škodoželjno predse, potem
 gre počasi k vodnjaku in se zagleda vanj).

Ivan (pride sam):
 Ej, kdo je tukaj? Kralj je, ki vprašuje.

Jašmara (se obrne; ponižno):
 Premilostivi kralj, odpusti mi!
 Zamišljena sem bila. Moja duša
 je plavala v daljavah čudovitih...

Ivan:
 Daljave tvoje nič me ne skrbe.

(Pogleda jo bolje).
 Jašmara si, kajne? Vedeževalka?
 Jašmara:
 Presvetli kralj — tako mi pravi ljudstvo.
 Bogovi so mi dali skromen dar,
 a sama se ne baham z njim nikdar.
 Ivan:
 S čim bahaš se, te nisem vprašal.
 Kaj znaš in veš, povej nakratko.
 Jašmara:
 Umetnost moja majhna je, gospod.
 Iz raznih znamenj, meni le umevnih,
 sestavljajo se slike čudovite,
 ki kažejo sedanjost in bodočnost.
 A znamenja nam dajejo bogovi;
 če nočejo, da bi ljudje jih našli,
 jih skrijejo v globoke globočine...
 Ivan:
 Lahko jih skrivajo ljudem navadnim,
 ne morejo jih skriti za izbranca,
 ne smejo skrivati jih pred menojo.
 Poišči moja znamenja sedaj,
 pa jasno mi povej, kaj govore.
 Jašmara:
 Na svetu tajnosti so neštene;
 katero naj razkrijem tebi, kralj?
 Ivan:
 Povej mi: Kaj taji mi prosti narod?
 Nikjer ljudje ne govore resnice,
 v očeh jim plamen plapolja lažniv.
 Kaj nosi ta zalega v svojem srcu?
 Jašmara:
 Globoko ljudsko je srce, o kralj,
 ko ta vodnjak, ki mu do dna ne vidiš.
 Počakaj malo, da pogledam vanj.
 (Zagleda se v vodnjak).
 Ivan:
 Kaj vidiš v nedosežni globočini?
 (Stopi k vodnjaku in gleda vanj).
 Ničesar ne razločim v črni temi...
 Grdo je... Groza vstaja iz temine...
 (Odstopi).
 Povej, če kaj opažaš v tej strahoti.
 Jašmara (počasi):
 Uganil si, o kralj, da ljudstvo laže.
 Ivan:
 Kaj misli, čuti, sanja, snuje?
 Resnico mi povej! — Govori!
 Jašmara:
 Težko je reči, kar tam doli vidim.
 Ivan:
 Govori, pravim! Kakšna je resnica?
 Jašmara:
 Ves narod je s teboj nezadovoljen.

Ivan:
 Haha! Nezadovoljen! To je dobro.
 Kajne — igračko bi radi imeli.
 Slabotnež naj bi kralj bil na prestolu,
 star, plešast, belobrad, brez volje,
 da bi imeli kralja za ime,
 gospodovali bi pa kar sami.
 Tak kralj bi bil otrokom menda všeč...
 Naprej! Kaj v tajnih znamenjih je še?
 Kaj hoče naš nezadovoljni narod?
 Jašmara (pogleda zopet v vodnjak):
 Podobe čudne rajajo v temini.
 Vzdigujejo se stisnjene pesti —
 glej žive iskre — ogenj — plamen šviga, —
 rdeče srage vidim — to je kri.
 Ivan:
 Prelepa slika!... Reci: Kaj pomeni?
 Jašmara:
 Gospod mogočni — meša se ljudem
 in misel puntarska navdaja narod;
 upira se — rdeča kri bo tekla.
 Ivan:
 Upira se! — Ej, naj se le upré!
 Krvave glave pouče ljudi,
 da ni še lev, kdor tuli in rjovi...
 Še več povej! Kaj nosi še bodočnost?
 Jašmara:
 Ničesar več ne vidim v globočini.
 A tam nad nami sije večno solnce;
 njegovo luč poprašam, kaj pové.
 (Gleda navzgor).
 Nad tabo se ustavlja svetla obla;
 na tebe padajo ognjeni žarki;
 sovražnike predrzne poteptaš
 in nevenljivo priboriš si slavo.
 Ivan (vrže pred Jašmaro mošnjo zlata):
 Poberi svojo plačo, modra žena.
 Povedala si mi resnico čisto.
 Če nič skrivnostnih znamenj ne bi bilo,
 bi vendar vedel, kar si razodela.
 Nepremagljivo čutim v rokah moč,
 ko solnce živ je v mojem srcu ogenj,
 z viharjem pa tekmuje moja volja.
 Jašmara:
 Nepremagljiv si, kralj in gospodar;
 saj se blešči na tvoji roki prstan,
 ki Vila ga je darovala tebi.
 Neskončna moč je skrita v tem obroču —
 Ivan (pogleda prstan):
 Ta prstan...? V njem je skrita moja moč?...
 Ne, ne!... Nekoč sem sanjal čudne sanje.
 Prišel sem v gozd in tam sem našel Vilo,
 ki varuje Svobodo kakor rožo.
 In v sanjah mi je darovala prstan.

Jašmara:

Ne v sanjah, kralj! Na prstu se ti sveti.

Ivan:

Da, v sanjah!... Bile so le čudne sanje.
Odkod je prstan — kdo bi vpraševal?
V junaškem srcu je junaška moč —;
ne čudnim Vilam — sebi sem hvaležen.
Svobode ni mi darovala Vila;
ta pest premagala je Silogoja,
moj ostri meč je strahoval sovrage...

Jašmara:

Kralj Ivan — — spomni se! Kaj si pozabil?!
Obroček, ki ti ga je dala Vila
in ki ga nosiš še na svojem prstu,
ti kaže, da te močna ščiti roka.
Svoboda, ki edini jo uživaš,
edini med ljudmi na širnem svetu,
njen dar je; ta obroč pa ti je porok,
da ščiti Vila vse korake tvoje.

Ivan:

Tako je? Misliš?... Mene torej ni?
Z drevesa list sem, ki ga nosi veter
zdaj tja, zdaj sem — igračka tuje volje?
Če ne bi bilo zagonetne Vile,
bi morda sanjal kje v hladeči senci
in duh moj plaval bi za hrepenenjem,
ki išče cilje, pa jih ne pozna?
Tako je? Ivan je slabotno dete;
za roko vodi ga neznana Vila,
ker sam bi zgrešil pot in se izgubil?
Podoba prazna sem — iz ilovice;
vse misli vliva vame čudna Vila —
ganiti bi nikdar ne znal se sam.
Nič nisem, nič! Izmišljena prikazen —
otroška bajka, truplo brez duha
in duša brez telesa — dim, pepel...
z imenom mojim plašijo otroke,
a za imenom votlim ni ničesar...

Jašmara:

Dejala nisem tega, oj gospod.
Le prstan, ki ima prečudno moč —

Ivan:

Ta prstan?... Da — že vem — že vem — že vem!
Neznana hudobija mi je prstan
v nesrečni, trudni uri nataknila.
Saj to ni prstan, ampak kos verige!
Svobode mi ne daje — jemlje jo.
Priklenjen sem, če nosim ta obroč,
priklenjen na ljudi, na svet, na zemljo,
priklenjen sem na luč in na temo,
na dan in noč, na solnce in na zvezde,
na dan in uro, na postave tuje.
Priklenjen sem na misli in na čuvstva,
ki niso moja, temveč tuje seme...
Ne, ne! Vse to je grda, podla laž!
Neskončno breme zlati je obroč;
potlačiti me hoče čarodejka,
pritisniti ob tla, prav v prah in blato.
Ej, ne! Nikdar, nikdar me ne upogne.

Jašmara:

Kralj Ivan — kaj te je tako prišlo?
Te misli so pogubne kakor meč.

Vortabor (pride ves upehan; za njim vojščaki)

Bogovom hvala! Vendar smo te našli.
Iskali smo te v strahu vsepovsod —

Ivan:

Čemu? Zakaj?... Nikogar nisem klical.

Vortabor:

Nevarno je, gospod in kralj, v teh krajih!
Brez straže, sam — lahko bi te napadli
ljudje, ki nas črte iz duše vse.

Ivan:

Kaj praviš? Mene bi napadli?... In potem
Predrzo je, kar misliš, Vortabor!
Strahu ni bilo nikdar v mojem srcu.
Ljudje bi me napadli... Ha!
S tem mečem bi poslal jih v smrt —
jaz — sam — brez prstana, brez Vile.
Jaz sem kralj! Vsa moč je moja.
Sam ustvarjam si usodo.
Sam ravnam življenje svoje.
V meni vir je vsake sile, vse svobode...

(Konec prihodnjic).

DR. KAREL HINTERLECHNER (DUNAJ):

IZ GEOLOGIJE.

(Dalje).

3. Izviri studencev. Znano je, da popije zemlja vsepovsod del padavine,¹⁾ ki se potem preceja po hribinah nekaj časa. Množica in čas sta odvisna od raznih momentov, a ne najmanj od narave hribin, s katerimi pride voda v dotiko in ki jih delimo v skupino vodo-propuščajočo, in v skupino nepropuščajočo. Ako se pricedi voda po propuščajočih snoveh do nepropuščajoče plasti, tedaj zapusti zemljo: opraviti imamo z enim ali z več studenci ali pa vsaj z vlažnimi mesti. V poslednjih slučajih se pricedi prav rada obenem z vodo neka rjava (železo ovajajoča) snov na dan. S tem pa ne mislimo reči, da izvirajo vsi studenci i. t. d. le ob vode nepropuščajočih plasteh in torej ob njih meji napram vodo-propuščajočim. Izviri so lahko v vzročni zvezi tudi z raznimi drugimi momenti in tako tudi z gredami in s prelomi. Grede so nastale, kakor smo opisali v I. delu tega spisa, ob razpokah; te so torej podobno kakor prelomi nekaki kanali, po katerih se pricedi voda zopet na dan. Tu bi imeli zato opraviti vsakikrat s pojavi, ki pričajo očitno, da se je lega posameznih tvorb na dotičnem mestu na kakršenkoli način izpremenila: včasih jasni dokazi za večje ali manjše katastrofe v zgodovini litosfere naše zemlje.

Pri tej priliki si ne morem kaj, da ne bi omenil kratko toplic. — Že v prvem delu (str. 58.) smo rekli, da so te in podobni pojavi (vsaj) posledica ognjeniških erupcij. To pa ne velja le z ozirom na vulkanite, marveč tudi za plutonite. Toplice ovajajo torej vsaj pogojno že

same po sebi neko zvezo z erupcijami, ki so se doigrale eventualno le pod zemsko površino, ali z drugimi besedami: dogodke iz zemeljske zgodovine. Drugo dejstvo je, da se nahajajo toplice prav pogosto — morda celo vedno — ob prelomnih črtah.

Kjer izsledi torej geolog pravilno razvrščene studence, kak nov vrelec, ali če ima opraviti v bližini kakega že znanega, mora paziti, ni li najti istotam kakih hribinskih meja ali celo tektonskih pojavov, ki bi ravno po toplicah kazali način, kako so nastale poslednje in še to in ono.

4. Rastlinske razmere. Znano je, da primešavajo vrtnarji zemlji, v kateri goje hortenzije, železnega okisa (Eisenoxyd), da dobe raznobarnih cvetov. Tu vpliva torej rudninska snov na barvo rastlinskega cveta. Enako je znano, da vplivajo rudišča na žita oziroma na njih barvo; ta-le postane vsled rudninskega vpliva svetlejša ali temnejša. Takih pojavov je še mnogo, ne da bi se hoteli z njimi v tem oziru podrobneje pečati, ker hočemo vpoštevati nekaj mnogo važnejših momentov nego je barva rastlin.

Vsako samoraslo rastje rabi poleg druge tudi mineralne hrane, da more sploh uspevati; izmed raznih kemijskih spojin pa ne potrebujejo vse rastline vseh spojin enako. Ene med njimi so odvisne od apnenih tal, druge rabijo kloratrij, to je, snov, ki jo nazivljemo v navadnem življenju kuhinjska sol, zopet drugo rastje uspeva najbolj v tleh, ki so bogata kremenice (Kieselerde), ali v kremenasti prsti i. t. d. Vsi ti kemijski momenti pa so odvisni od geološke osnove, vsled česar služi flora v nekih mejah

¹⁾ Splošno se računa, da $\frac{1}{3}$, česar pa nikakor ni generalizovati! Včasih je prav minimalna.

geologu kot kaŝipot ali, če hočemo, kot izdajalka onih tal, ki jih morda sicer pregrinja več kakor preveč. Primerjati je pa treba tu pri samoraslem rastju ekvivalentne flore med seboj, torej: gozdno z gozdno, travniško s travniško ali poljsko s poljsko i. t. d. Samo ob sebi se pa menda razume, da ena sama rastlinica še ničesar ne dokaŝe v tem oziru. Vse tozadevno vpraŝanje pride le tedaj v poŝtev, če imamo opraviti s primerno individualizovanim naravnim florskim kompleksom: s karakteristično (ne umetno povzročeno) rastlinsko kompozicijo!

Ponekod so hribine, ki jih imenujejo serpentine. Ti nimajo v sebi skoro prav nikake snovi, ki bi redila rastje. Vsled tega se na serpentinah tudi ne naredi nikaka rodovitna prst. Nasprotno; navadno so izpostavljene gole skale bodisi ŝgočim solnčnim ŝarkom, bodisi zimskemu mrazu, da izgubi vsa snov vsled tega poleti še ono vlago, ki se nabere morda v njenih razpokah odnosno, da zamrje pozimi rastje, zato ker nima sploh nikake odeje, dokler ne zapade sneg. Neposredna posledica teh naravnih fiziko-kemijskih razmer pa je, da ostanejo taka mesta vedno gola, in spoznati jih je (vsaj z izveŝbanim očesom) včasih že na velike razdalje — tole zlasti tedaj, če se nahaja serpentin na kakem bolj izpostavljenem mestu, recimo, da je morda kak grič iz te snovi.

O rastlinskih razmerah v močvirjih in na barjih smo omenili najvaŝnejše že v prvem delu tega spisa.

Površni opazovalec kake krajine si ne zastavi navadno nikoli ali pa si zastavi vsaj le prav redko o posameznih, umetnih, gozdarsko-poljedelskih pojavih vpraŝanje: Zakaj tako in ne drugače? Gozd, ki ga poznamo morda, od kar se zavedamo razlike med gozdom in poljem, se nam vidi nekaj samo ob sebi razumljivega na onem ozemlju, kjer stoji že od pamtiveka; isto velja najbrŝe o sosednjih poljih, njivah i. t. d. V mnogih slučaji je sicer morda res le slučaj, da je videti tu gozd poleg njega pa agronomski objekt; vedno pa nikakor ne!

Rastje je, kakor rečeno, podlaga vse favne, poslednja ob enem s floro pa predpogoj za ŝivljenje človekovo, vsled česar je posredno vir vsega ŝivljenja in blagostanja tolikokrat z nekakim pomilovanjem prezrta kamenena osnova. Ta zveza sili prebivalstvo vsake krajine, da postopa previdno s svojimi zemljiŝči, in sicer tem bolj ekonomsko, čim silnejši postaja boj za obstanek. Neprecenljive so v tem oziru izkušnje, ki jih prevzema rod od roda.

Ako geolog vestno in sistematsko analizuje kako krajino, ne sme zato prezreti raznih empiričnih spoznanj prebivalstva na toriŝču njegovega vsakdanjega delovanja, kajti pogosto se bo prepričal, da gozd ni porazdeljen poljubno med njivami in travniki; vzroki so različni.

Imel sem že opraviti z ozemlji, v katerih mi je zbudila porazdelitev gozdov na velike razdalje različne sumnje in vpraŝanja; in ko sem priŝel na dotična mesta, sem se prepričal, da je posestnik, sicer ne poznavajoč geološke osnove svojega posestva — pogodil pravo. Naravnost klasične tozadevne slučaje sem pa izsledil mestoma v tako imenovanih „Ţeleznih gorah“ (na Čeŝkem: juŝno od črte Pardubice-Kolin); geološke in gozdne meje se skladajo tam mestoma, kakor da bi bila sluŝila geološka mapa pri omejitvi gozdov!

5. Kjer so nastale v zemeljskem obliču tekom časa gube, nazvane gorovja, oziroma kjer mu je vsekala narava celo kako rano v obliki preloma ali podobnih pojavov, na takih mestih je litosfera več ali manj prerahljana; odlikuje se vsaj mestoma po razno razseŝnih razpokah. V teh se zbira voda in iz teh prihajajo studenci, kakor smo že omenili. Ti pa napajajo potoke i. t. d.

Navidezno teče voda, dejal bi, slepo navzdol, kar pa pogosto nikakor ne odgovarja geoloŝkim dejstvom. Kjer izsledi tekoča voda prerahljana ozemlja, se jih pri svojem razdevajočem delu poloti skoro vedno; saj doseŝe ravno tu najbolj in najlaŝe svoj namen: z najmanjŝo silo opravi največ dela, kar je končno eden najstalnejŝih naravnih zakonov! Logična posledica tega spoznanja, ki temelji tudi na empiriji, je zato, da so posebno doline — oba brega! — one črte, ob katerih se bude geologu mestoma zanimiva vpraŝanja.

Vaŝen kaŝipot nam je pri geoloŝkem mapovanju dalje oni material, ki ga izsledimo v dnu dolin zato, ker so ga tja nanesele še sedaj eksistujoče reke ter potoki in eventualno stari ledniki. Analogno, kakor je pri razŝipinah pojasnjeno, ovajajo namreč vse te tvorbe: a) če je znan tok vodovja one snovi, ki so viŝe od mesta, kjer smo kaj našli in b) se dajo po ledniŝkih grobljah rekonstruirati (oblike) starih lednikov in določiti njih odtoki.

Vsega proda, ki ga vale potoki navzdol, pa tu ni smeti slepo vpoŝtevati kot razvalin avtohtonih hribin. Kjer so namreč razvite labore ali konglomerati in sprimki ali brečije, tam razpadajo in prhne tudi te tvorbe. Iz njih se dela prod,

grušč, pržina in pesek, a to ne da bi jih bila voda dandanes (v moderni epohi) izobrazila in kar je glavno: ne da bi se jih bila polastila vedno v onem ozemlju, kjer se nahajajo dandanes! V sedanjih morjih se zbira n. pr. v naši epohi mnogo proda, ki ga nanese tja vodotoki iz velikih daljav; tako je pa bilo tudi nekdanj! Da se geolog pri svojih opazovanjih izogne tozadevnim zmotam, argumentira takole: Ves prod in pesek, ki ga izobrazujejo vodotoki dandanes iz avtohtonih hribin kakega ozemlja, je tem robatejši, čim bliže prihaja opazovalec onemu mestu, kjer se nahaja še nezdobljena in neizpremenjena, to se pravi: prvotna tvorba, ki jo ovaja prod i. t. d. Tu mora zato geolog iskati njeno zgornjo mejo, ki pa odgovarja ob enem spodnji prihodnje tvorbe.

Prod, ki ga pri normalnih geoloških razmerah pravzaprav ni pričakovati v kaki krajini, nas torej lahko zapelje v zmote, če nismo dosti previdni, a nasprotno nam kaki krajini tuj ali alohtonen prod izda eventualno kake geološke dogodke, ki jih sicer ne bi pričakovali. Predpogoj za poslednje je, da doženemo vrodu eksistenco kakega hribinskega elementa, čigar izvor natančno poznamo. — Ako je vrodu kake krajine ta ali ona snov, jo je tja nanese voda; če pa dandanes ni nikake vodne zveze med tema znanima krajinama: prvotno in drugotno nahajališče, tedaj je pač jasno ko beli dan, da je bila ta zveza nekdanj in da je danes le vsled kakih posebnih geoloških dogodkov več ni. Kratko, taka opazovanja nam dokazujejo, da je vodovje izpremenilo svoj tok. Zakaj in kako? To morajo pojasniti podrobne studije, ki se pa ne dajo izvršiti po kakih — receptih.

6. V tem ko smo se pečali doslej (skoro izključno) le z naravnimi pojavi, kateri ovajajo geologu one elemente, ki jih mora spoznati, da izgotovi geološki zemljevid, naj omenimo tu še par točk, ki so posledice človeškega dela in ki se tičejo stavbnega in cestnega gradiva.

Pri nas sicer ne ovaja snov, iz katere grade stavbe — vsaj navadno — ničesar, kar bi zanimalo geologa prav posebno; drugače je v tem oziru marsikje drugje. Kot sem spadajoč zgled naj navedem bazalt, ki igra n. pr. na severozapadnem Češkem v tem oziru precejšnjo vlogo. Lokalno različno gradivo pa ovaja krajevno — razne naravne tvorbe.

Omenili smo že, da so za razlago kake (usedlinske) tvorbe neprecenljive važnosti okamenine. Zato se trudi vsak geolog, da jih najde čim največ. Kakor sploh pri vsem delu, mora pa po-

stopati tudi v tem oziru smotreno, kajti posamezne hribine se precej razlikujejo zadevno fosilij. Kot zgled naj služi apnik, ki spada vsaj pri nas med najrazširjenejšo tvorbo.

Apnik, ki je iz samih drobnih kristalnih zrn, navadno ne ovaja mnogo okamenin. Če pa so v njem, so precej izpremenjene in zato jih v novem prelomu vsaj navadno ni lahko spoznati; drugače je, ako je hribina že preperela. Ostanki organizmov ohranijo namreč neke svoje prvotne lastnosti, vsled česar se krepkeje ustavljajo preperevanju nego njih okolica. Posledica tega pa je, da izkleše narava (s pomočjo vode) okamenine reljefu podobno. Isto velja tudi o mnogih dolomitih. To oboje pa navajamo iz sledečih razlogov.

Zlasti v manj rodovitnih krajih zgrade (mali) posestniki svoja zemljišča s kamenjem približno meter visoko, da jim ne poškoduje divjačina njih poljščine. Tu je izpostavljena kamenena snov vsem vremenskim neprilikam, tu izkleše zato narava okamenine, kakor smo zgoraj navedli, in take meje vabijo primerno k sebi geologa. Samo ob sebi se pa ume, da mora postopati kakor sploh tako tudi v tem slučaju zadosti kritično. Splošno velja, da ne pripelje kmetič za navedene „ciklopske zide“ materiala posebno od daleč; za to nima ne časa ne volje. Največkrat ga je nakopal ali nabral na lastnem zemljišču, ker mu je bil na poti pri oranju, tako da ima tedaj geolog opraviti z avtohtono snovjo. Sicer si je treba ogledati okolico natančneje ali pa moramo imeti kakih drugih zanesljivih opazovanj, da se ne prenačimo. Kolikor se tiče okolica te zadeve, naj pripomnim, da je treba postopati posebno oprezno, če je v bližini kak potok hudournik ali kaka reka. Ti nanese najraznovrstnejšega materiala včasih iz istih krajev, a tudi enakega iz raznih! V takih slučajih je torej provenienca nejasna in vsled tega najdemo snov (skoro) popolnoma brez vsake dokazilne vrednosti, kajti nahajališče kake snovi in zlasti okamenin se mora dati vedno dognati, ono mora biti znano.

Kot posebno priporočljiva torišča geološkega delovanja smo dalje že omenili kamenolome, ki pa ne ovajajo geologu le zgradbe zemeljske skorje na dotičnem mestu, nudijo nam neštetokrat tudi priliko izslediti kake okamenine, in to ob istih pogojih, ki smo jih navedli ravno kar. — Preiskavanje po kamnoseku pred kratkim obdelanih komadov je v pretežni večini slučajev potrata časa. Da pridemo do željenega smotra kar najhitreje, je treba pregledati kamenene od-

padke, ki so jih že izdavnja pometali kot nerabljive v kak kot ali v kako jamo. Te preperete kamenene snovi se smotreno študjujoči geolog vedno razveseli najbolj.

V naših krajih navadno niso v zadregi za cestno gradivo. Tako ni povsodi. So teritoriji, v katerih imajo tozadevno interesirani krogi precej skrbi. V takih krajih pride navadno tudi geolog v večje ali manjše stiske. Izslediti ne more morda nič zanesljivega; s samim razsipom je pa večkrat težko operirati iz raznih razlogov. Poslednje zlasti z ozirom na lego plasti v prostoru, torej z ozirom na tektoniko i. t. d.

Piscu teh vrstic je služil ob takih prilikah kot izvrsten kašipot umetni gramoz ob cestnih jarkih, in to na sledeči način. Če nisem naletel nikjer na cestarja samega, sem vprašal v prvi vasi takega domačina, odkod dobivajo cestno gradivo. Pri večjih posestnikih ali pa pri županu se

dobe v takih slučajih navadno prav povoljni odgovori. Na takih mestih so namreč goliče.

Na ravnokar naveden način pa ne postopam le v opisanem slučaju, marveč tudi tedaj, če vidim, da rabijo kje za cestno gradivo kako snov, ki je ne pričakujem v dotičnem ozemlju. V poslednjem oziru omenjam tu še to-le, da ne zapeljem koga, ki bi se hotel kdaj ravnati po mojem nasvetu:

Ljudstvo na kmetih je napram tujcu navadno več ali manj nezaupljivo ali vsaj oprezno pri svojih izjavah. Navadno vidijo ljudje v vsakem civilnem človeku, ki ima pred seboj mape in druge take stvari — eksponenta davkarije, in ti jim pač niso prirastli k srcu. Zato je treba zastaviti vsaj v nekaterih krajih (kronovinah) vsako, torej tudi popolnoma postransko vprašanje zadostno preudarjeno.

(Dalje prihodnjič).

„ČRNO JEZERO“ NA TRESKAVICI (1700 m) V BOSNI.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Ljubljana (1895—1910). Ta elegantno opremljena knjiga je znak časa. Kažoč nam razvoj Ljubljane izza usodnega potresa, bo zanimala tistega, ki je poznal le predpotresno Ljubljano; strmel bo, kako se je izpremenilo naše stolno mesto v 15 letih. Zanimala bo tistega, ki je prišel po potresu v Ljubljano; zakaj videl bo v knjigi slike iz patriarhalno-patricijske dobe našega mesta. Zanimala bo stranca in tujca, ki se bosta zavzela, koliko smo Slovenci napredovali v svojem kulturnem središču, ko smo s sebe vrgli verige robstva. Zanimala bo knjiga vsakega človeka, zlasti spričo najnovejših dogodkov, ko je nehal županovati mož, ki je bil v označenem razdobju (1895—1910) župan ljubljanski — Ivan Hribar. Pričujoča knjiga je živa priča iniciativnosti, delavnosti in energije bivšega župana: Iz podrtin in starin se je dvignilo moderno mesto. Le čitaj začetek knjige, kjer se opisujejo vse groze strašnega ljubljanskega potresa (1895) in nadaljevanje o njega strašnih učinkih, pa boš mislil, koliko duševne zbranosti, koliko mira sredi nemira je bilo treba, ko je iz groba vstajala Ljubljana, koliko socialnega dela, ko je (l. 1897.) občinski svet imel 41 sej. V nesreči Ljubljana ni ostala sama. Sam cesar je izpregovoril besede: „Ljubljana se mora pomagati.“ Na čelu vsem pomočnikom pa so bili naši slovanski bratje na jugu in severu, ki so s tem dejanski dokazali slovansko vzajemnost. Razen o katastrofi in prvem pomočnem delu poroča knjiga o preosnovi mestnih uradov, o policiji, o oskrbovanju ubožcev, o vplivu potresa na razvoj stavbnih obrtov, o mestni posredovalnici, o vojaštvu in vojašnicah, o razvoju šolstva, o zdravstvenih razmerah, o higijeni umrlih, o mestnem vodovodu, o mestni elektrarni, o regulaciji mesta, o mestnih nasadih in ljubljanskem vrtnarstvu, o mestnem arhivu, o razvoju Ljubljane v umetniškem oziru, in na koncu je statistika. Knjigo, ki jo je sklenil izdati občinski svet že 1905, so sestavili magistratni uradniki, a uredila sta jo mag. komisar Fr. Govékar in mag. svetnik dr. Miljutin Zarnik. V poročilu o umetniškem razvoju Ljubljane se obžaluje, da je s potresom izginila mnogokatera zgodovinska stavbena klasičnost in bila nadomeščena z dvomnimi produkti raznih tujih tvrdk, ki so se takrat pojavile v Ljubljani kakor glive po dežju; priznanje se izreka zgradbam arhitekta Fabianija, izmed spomenikov pa se daje prvenstvo Bernekerjevemu Trubarju. Ves umetniški razvoj ljubljanski je tem pomembnejši, ker „Ljubljana ni bila nikdar razvpita zaradi bogastva.“ Ni bila razvpita radi bogastva! Je li pa potem smela izdati to-le delo? Da, smela je. Zakaj tudi Ljubljana ne živi samo od kruha, ampak od vsake „božje“ besede, ki daje ljudem pogum, podjetnosti in samozavest. Naj sije Ljubljana Slovincem v čast in ponos! Zato je tudi dobro, da je knjiga okrašena z nič manj nego 169 slikami. Na

čelu je večbarvno reproducirana izvirna slika Strnenove „Ljubljana,“ a na koncu je dodan velik načrt mesta ljubljanskega. — Knjiga, ki jo je natisnila tiskarna „Dragotin Hribar“ v Ljubljani, stane 10 K. Ne smela bi manjkati v salonu nobene imovitejše slovenske hiše, zlasti n. pr. ne v čakalnicah slovenskih zdravnikov, ki izlagajo običajno samo tuje reklamno blago.

Remec Fr., V študentovskih ulicah. Ljubljanska povest. (V Ljubljani 1910, Nar. knjigarna. Str. 240). To povest bi lahko naslovili tudi „V gosposkih ulicah“, morebiti bi bil ta naslov celo primernejši, zakaj dogodki se pač v večjem delu vrše v hiši grofice Attemsove v ljubljanski Gosposki ulici in bolj nam je orisan milič gosposkega življenja baš ob koncu predmarčne dobe (1847—1848) nego milič bedne Študentovske ulice. Le če bi pisatelj z napisom hotel v ospredje potisniti krepot in nezakrivljeno nesrečo Helene Knifičeve, lepe hčere policijskega kancelista, bi lahko upravičeval ta svoj naslov. Helena skrbi požrtvovalno za svojega 10letnega, od rahitične bolezni hromega bratca Franeka in se odpove možitvi z baronom-oficirjem Plassom da bi ne izgubil Franek svoje čuvajke, ter vzame prostega krčmarja „zum Citronenbaum“ za frančiškansko cerkvijo Ohromel je in na dan sestrine poroke — žalostno umrl, ker je Knifičevo stanovanje bilo vlažno in zatoхло. Baronica Lic je imela slično bolnega sinčka, a ta je bil bolan, ker ga je mati v prešernosti svoji vrgla na tla. Vzporednost usode teh dečkov je hvaležna snov, a v povesti ne igra glavne vloge. V ospredju stoje ljubavne spletke umirovljenega oficirja barona Spinettija in grofice Lici, ki diha predmarčni zrak aristokratske pokvarjenosti. Povest je dolgo časa dolgočasna, a na koncu kaj ginljiva, ker se poleg Helene pokaže v nepričakovani plemenitosti tudi baron Plass, ki je (kot oficir umirajoč v bitki pri Mortari) določil za dediča Heleninega brata Franeka — a prepozno.

Remec Fr.: Ljubezen Končanove Klare. Zgodovinski roman. (V Ljubljani, 1910. Narodna knjigarna. Str. 233. Cena 1 K 50 v). V nekem oziru je ta roman sličen istega pisatelja povesti „V študentovskih ulicah“; tu in tam je preprosta poštenost v nasprotju z aristokratsko razuzdanostjo tu in tam je ozadje zgodovinsko, da, celo Gosposka ulica ljubljanska kot bivališče širokosrčnih grofic igra v obeh spisih svojo zgodovinsko vlogo. In vendar je „Ljubezen Končanove Klare“ čisto kaj drugega. Drugo in bolj zgodovinsko je konkretno ozadje; gre tu za dobo Napoleonove Ilirije, posebe za l. 1809, za maršala Marmonta in markija d'Aureville, za „življenje in uživanje“ francosko, ki pa ga niso zametali niti Dietrichschteini; zakaj „velike gosposke gonje na medvede“ so razumeli vsi mogotci vseh časov in vseh narodov. Heleno

iz Studentovskih ulic zastopa tu Klara iz vrhniške okolice; v tej vlogi postane, dasi se poroči z logarjem Kušljanovega gradu, Hrastom samo zato, da bi bila bliže markiju, prava mati njegovemu otroku in rešiteljica zvestobe njegove žene. Njen „plamen“ je nedolžen, a silen in trajen; ko rešuje iz gorečega gradu markijiča, se nam zdi nekaka „Käthen von Heilbronn“ in grof Strahlski je marki d' Aureville, ki končno vendarle poroči Klarico, ker je k sreči ob požaru markijico zadela — kap. Vsekakor pa je „Ljubezen Končarove Klare“ mnogo več vredna nego povest „V studentovskih ulicah“. Slovenska beletristika je zadnji čas brez drugih plodov; zato se mora kritika ozirati tudi na „Studentovske ulice“.

Pogled na prvo četrtsotletje Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. (O družbenem jubileju izdalo v odstvo Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. S 16 slikami in zemljevidom. V Ljubljani, 1910. Natisnil Dragotin Hribar. Str. 102. Cena 1 K). To knjižico priporočamo kar najtopleje. Zlasti mlajše Slovence bo zanimalo čitati poročilo o nastanku in razvoju družbe in v besedi in sliki spoznati može, ki so bili tako važni za nje ustanovitev; nekateri izmed njih, kakor mnogozaslужni mgnor Tomo Zupan, dr. Jos. Vošnjak, svetnik Murnik so se že umaknili s polja javnega delovanja. Kje je slika preskromnega Iv. Vrhovnika? Pridejani zemljevid slov. ozemlja — ogrski Slovenci manjkajo — kaže, kakor vojna karta, naše „tabore“ in „trdnjave“, družbine šole. Zemljevid je izdelek marljivega „brambovca“ in statističarja, g. cand. tech. Mačkovška.

Sane Kurjaković je pesniško ime dr. Stjepana Vukšana, prof. v Karlovcu. Kurjak — volk (vuk), torej Kurjaković — Vuksan — a pesnik ni kakor njegovo ime — tih in miren mož je; še sedaj ga vidim takega, kakor sem ga videl letos februarja meseca, kó sva se o priliki mojega predavanja v Karlovcu spoznala na tamošnjem kolodvoru. Par dni pozneje je odposlal Sane več knjižic na moj naslov, češ, naj „idejo v mili ta slovenski kraj.“ Sane ni literat, ki bi ga držala kaka literarna institucija, kako društvo ali kak klub, zato se mu ime ni tako razneslo kakor mnogokomu drugemu in moram reči, da sem i ja z neko nezaupljivostjo jemal v roke njegove poezije („Mladi dani Sane Kurjakovića.“ Hrvatski sirotinji. Zagreb, 1900. — Sanini mili časi. Zagreb, 1901. — „Sanino djakovanje.“ 1901. — „Sanino majsko cvijeće.“ — „Sjeni majčinoj.“ 1902. — „Preko trnja i gloginja.“ Osijek, 1903. — „Sanine mile uspomene.“ Senj, 1906.). Pa sem se varal; v njegovih pesnitvah je pesem, prava pesem; zdi se, da jo ta resni mož pogodi najbolj na polju anakreontike, vesele in razpjasane ali razposajene lahkoživosti; vsaj v prvih pesnitvah mu je anakreontika najodličnejša. Predno se razstane s tovariši-dijaki, ne obrača oči na stran skrbi in opasnosti — saj pride ob sebi „vreme, da se sanak driema“ — sedaj:

„Sviraj, Jele, pjevaj, Kato,
nosi vina, moje zlato,
Tildo, Maro, Andjelina,
liepa moja Karolina,
Olgo, sestro, crnko moja,
srbijanskog pravog kroja,
Hrvatice i Švabice,
vi, debele Madžarice,
kranjske cure žarke krvi,
da vidimo, tko je prvi.“

Tovariši naj zaigrajo kolo, naj zapojejo:

„Danas jesmo,
sutra nismo,
a preksutra
Bog zna, gje smo...“

Poleg take bistre in sveže „pesmi življenja“ — pesem je življenje in življenje je pesem — je v prvih zvezkih tudi več blaga, ki se z ono anakreontiko nikakor ne da meriti. A v zadnjem zvezku (1906) je baš na tem drugem polju opazati ugoden napredek; tu najdeš več kratkih baladnih pesmi, takih kakor so mnoge Heinejeve, da ne veš, je-li so to lirske pesmi ali balade, kakor je „Rdeči sarafan“, na pr. „Moli Boga...“, „Tužno zvono“, „Djevojčice“, „Iz sretnih dana“. Če pesnik opetovano govori o „sirotinji“, je to znak njegovega socialnega mišljenja. Končujem z njegovim verzom: „Rod nam ponos, a mi njegova dika.“ — Prof. Vukšan, po poreklu očitno Ličanin, je Sloveniji in naši zajednici posvetil dosle še neobjavljeno pesem, ki se začenja tako-le:

Na savskoj obali.
Zdravo, zdravo, moja draga Savo,
moje gore — mojega polja cviet,
ljubim ono tvoje nebo plavo,
gdje izvireš — tvoj slovenski svet.
Ljubim tvoje alpske vrhunce,
selo malo i zeleni lug,
tvoje pjesme — tvoje gorsko sunce —
Hrvat ja sam, pjesnik tvoj i — drug.

Pozdravljen na slovenskih tleh! Slovenec zre s svojo Savo na Hrvatsko.

Stilijan Čilingirov: Slavjanska antologija. Sofija, 1910, 176 str., 8°. Cena 1 lev 50 stotink. (Славянская антология. Наредилъ Ст. Чилингировъ. София 1910). V uvodu pravi St. Čilingirov, gimn. prof. in bolgarski pesnik, da mu je dal povod za sestavljanje te zbirke letošnji slovanski shod v Sofiji. Izbral je izmed prevodov za posameznega pesnika najznačilnejše in najlepše prevedene stvari. Zbirka seveda ni popolna, ker mnogo dobrih slovanskih pesnikov sploh še ni bilo nikdar prevedenih na bolgarski jezik. Najprej „Hej Slovani!“, potem se vrste srbsko-hrvatski (16), slovenski (5), češki (7), poljski (6) in ruski (38) pesniki, kar ni nič čudnega, ko imajo Rusi tako veliko književnost in so razen tega še Bolgarom najbližji in v najožji stiki z njimi. Od slovenskih pesnikov so Aškerčeve: Iz rapsodij bolgarskega goslarja: Bracigovski topovi in Šumi zeleni Vit, Prva mučenica in Moja muza; Simon Jenko: Mlad junak po polji s težkim srcem hodi... Oživila je zemlja, polna je divjenja...; Zupančič: Sonet Albertina in Večer na morju; Kastelic: Sladko odpočijem v mehki travici... in Prešeren: Zdravica. Vse slovenske pesmi, posebno pa Aškerca, Zupančiča in Prešerna je v resnici mojstrski prevet Čilingirov sam.

R. Peterlin-Petruška.

Moderna latinščina. Pod naslovom „Triumpho e Germanis reportato“ nam je poslal g. Jos. Matloč (Ratibor, Šlezija) 3 latinske pesmi, ki so bile zložene za dan 15. julija t. l., t. j., za proslavo grunwaldske bitke, poljske zmage nad Nemci. Prva je naslovljena „Corona Poloniae“, druga „Carmen saeculare“, tretja: Slavicus fratribus.

1. Laudes aratri dicite Slavicæ
Genti potenti, dicite cassidis
Heroica, fratres virigue,
Carmina Sarmatico triumpho!
2. Devictus hostis perniciabilis
Slavis ruinas unanime minat
Orbationem exsidiumque
Indocilis meminisse cladis.

3. Macte, tenaces propositi viri,
Virtute fortes este perenniter;
Palma pari pennaque docta
Egregii insuperabilesque!

UMETNOST.

Slikar Stroj. O tem slovenskem slikarju Vrazovih časov smo že pisali v zadnjih številkah „Slovana“. Na naša poročila se ozira Samoborec, dramatičar g. Fr. Hrčič v 9. št. „Savremenika“ ter poroča še sledeče: Strojovi portreti so še v hiši Stij. pl. Drčiča in H. pl. Praunspergerja v Samoboru, a mogli bi biti razen pri Gajevih tudi v obitelji Nossanovi v Zagrebu. Njegova žena je bila iz obitelji Horačkove v Zagrebu. Šele poroka ga je spravila v ugodnejše materijelne razmere, tako da je odsle mogel slikati bolj iz ljubezni nego radi zaslužka; prej je imel pekuniarnih nepravil in poslov z naročitelji portretov. Pozneje je Stroj podedoval hišo na voglu llice in Mesničke ulice v Zagrebu; v tej hiši je delj časa živel in tam imel svoj atelier; tu je n. pr. bilo videti sliko „Proval Zrinskega iz Sigeta“ (Zrinski in turški poveljniki so bili na konjih). Študije v Italiji niso ugodno delovale na Strojovo umetnost, barem ne na umetnost portretiranja. Portreti, ki jih je Stroj slikal po povratku iz Italije, so nenaravno izglajeni in sladki, dočim se portreti mlajše dobe (na pr. „Vraz“) odlikujejo po neki naravni oporosti (trdsti), ki bolje odgovarja modernemu okusu. Strahlov prigovor se pač tiče, kolikor je upravičen, historijskih kompozicij. — Naknadno sem čul, da je bil Stroj rodom iz Ljubljane. Nosil se je gizdalinski („škric“) ter imel več hčera.

GLASBA.

Glasbena Matica v Ljubljani se je požurila in je že izdala letne muzikalije za društveno leto 1910./11. Skladbe so sledeče: 1. Anton Foerster: Sedem moških zborov. XXXVIII. zvezek zborovskih partitur. Cena 4 K. 2. Osem samospievov s spremljevanjem klavirja. Cena 3 K. Da Glasbena Matica izdaja le najboljše domače glasbene proizvode, tega smo vajeni in tudi letos moremo o izdanih dveh skladbah trditi, da so najboljše. Prof. Foersterje zbori so vseskozi besedilu primerni in pa ne na kvar melodike, kar dandanes žal pre pogosto občutimo pri modernih skladateljih. Da so harmonično bogati in kontrapunktno fino izdelani, je samo ob sebi umevno. Med samospievi so pač najboljši: Ant. Lajovic: „Serenada“, Emil Adamič: „Pri studentu“ in Jos. Pavčič: „Pastirice“ in „Pred durmi“. Tu bi Glasbeni Matici samo nekaj svetovali: Časi se izpreminjajo in Gl. M. ni več edini zavod, ki izdaja slovenske kompozicije. Imamo Nove Akorde, ki objavlja šestkrat na leto nove skladbe, tudi Kat. tiskarna je tiskala že marsikaj, da, dobe se že komponisti, ki svoja manjša dela sami zalagajo. Ali ne bi bilo za Glasbeno Matico primerneje in častneje, da bi izdajalo dela, katerih drugi ne morejo izdajati, ker je žal premalo odjemalcev. Gl. M. pa ima v svojih članih zasiguranih par sto odjemalcev. Prof. Foersterja „Turki na Slevici“ leže že nekaj let in čakajo odrešenja. Pa ne samo to, tudi izvajali se ne bodo, dokler niso v tisku. In dalje, P. Hugolin Sattnerjevo „Jejtejevo prisego“ in najnovejše delo okr. glavarja Parme: „Povodni mož“ ima tudi Gl. M. še na vesti; torej tvarine ima že sedaj za tri leta dosti. Osmim samospievom kakor tudi Foersterjevim zborom bi prav gotovo tudi „Novi Akordi“ pripomogli, da zagledajo beli dan. K.

Novi Akordi prinašajo v 5. št. IX. letnika A. Drobničev ne pretežki „Intermezo“ za klavir. Zaslužni P. Sattner

se je tu prvokrat oglašil s prikupljivim samospievom „Ptičke“, ki je dosežen tudi manj rutiniranim pevcem. Harmonično in melodično bogati zbor „Pesem žerjavov“ je komponist St. Premrl posvetil velezaslužnemu ravnatelju in komponistu Fr. Gerbiču, ki praznuje oktobra meseca t. l. svojo sedemdesetletnico. Zbor je mestoma zelo efekten in želeti je le, da ga skoraj slišimo v dvorani. Nadalje je zastopan Iv. Nep. pl. Zajc s četverospievom iz opere „Pan Twardovski“ in Iv. Laharnar z mešanim zborom „Spomin“. — Glasbena in književna priloga ima dva važna članka: Fr. Gerbič „Chopin in njegov učenec Mikuli“ in začetek Hinko Druzovičeve „Glasbeno-pedagoške črtice“. Med poročili je omeniti g. A. Lajovca misli o kritiki in kritiko del, izvajanih na koncertu Gl. M. dne 9. marca t. l. — Brez dvoma so „N. A.“ za razvoj slov. glasbe danes najvažnejši faktor in obžalovati je le, da se publikacije premalo ali pa še celo sploh ne izvajajo. Ali je že kdo slišal, da se je javno kdaj igrala klavirska skladba iz „Novih Akordov“? Morda bi se vendar Glasbeni Matici izplačalo, širše občinstvo seznaniti z lastnimi klavirskimi deli. Pa ne da bi se smatrali za preslabe, ker so zrastle na lastnih tleh? K.

GLEDALIŠČE.

Slovensko deželno gledališče v Ljubljani se otvori dne 1. okt. 1910. Predstave se bodo vršile ob torkih, četrkih, sobotah in nedeljah. Gojila se bode drama, opera in opereta. V dramskem programu (repertoirju) so sledeče drame: E. Kristan: „Samosvoj“. Drama. — V. F. Jelenc: „Na vasi“. Ljudska igra s petjem. — A. Medved: „Kacijanar“. Žaloigra. — Ivo Vojnovič: „Ekvinocij“. Drama. — Ivo Vojnovič: „Psyche“. Drama. — Petar Petrovič: „Solza“. Slike z vasi. — Ljubinko: „Sojenice“. Pravljičica s petjem. — Jaroslav Hilbert: „Krivica“. Drama. — Leo Birinski: „Moloh“. Žaloigra. — Melhior Lengyel: „Tajfun“. Drama. — Herman Bahr: „Koncert“. Veseloigra. — Roda Roda: „Dana Petrovičeva“. Drama. — Gerh. Hauptmann: „Voznik Henschel“. Drama. — Artur Schnitzler: „Ljubimkanje“. Drama. — Jekels & Strauss: „Igre njene ekselence“. Komedijska. — Ljud. Thoma: „Morala“. Komedijska. — K. Schönherr: „O kresu“. Drama. — R. Hawel: „Bleda žena Skrb“. Ljudska igra. — Aleks. Bisson: „Neznanka“. Drama. — Dario Nicodemi: „Zavetje“. Drama. — Jerome Jerome: „Tujec“. Legenda. — Croisset & Leblanc: „Tat vseh tatov“. Komedijska. — André Piccard: „Osa“. Komedijska. — J. M. Barrie: „V tihi ulici“. Veseloigra. — Heonequin & Veber: „Zakonske metode“. Burka. — Engel & Horst: „Mišnica“. Burka. — Operni in operetni repertoir je sledeči: Novosti: Umberto Giordano: „Majnik (Mese Mariano)“. Opera. — Edvard Poldini: „Vagabund in princesa“. Opera. — Leo Delibes: „Lakme“. Opera. — Srečko Albini: „Baron Trenk“. Opereta. — Franc Lehár: „Knežna“. Opereta. — Franc Lehár: „Grof Luksemburški“. Opereta. — Franc Lehár: „Vesela vdova“. Opereta. — Karel Moor: „Gospod profesor v peklju“. Opereta. — Emerik Kálmán: „Jesenski manevar“. Opereta. — Reprize: Bedřich Smetana: „Dalibor“. Opera. — R. Wagner: „Tannhäuser“. Opera. — Giacomo Puccini: „Bohème“. Opera. — Georges Bizet: „Carmen“. Opera. — K. M. pl. Weber: „Čarostrelec“. Opera. — Ivan Strauss: „Ciganski baron“. Opereta. — V letošnjem repertoirju opažamo zdrav princip napredovanja; na prvo mesto so postavljene slovenske izvirne igre, na drugo pa izvirne drame hrvatsko-srbskih dramatičarjev. Želeti je, da občinstvo uvažuje te težnje ravnateljstva in mu s svojim posetom omogoči izvršitev programa. Kulturne institucije izkušajo obrniti našo pozornost na slovensko stran, a težko jim

je delo, če vse občinstvo a priori odbija vsako tako „obračanje“. Za kulturnega in zares naprednega človeka bi nikakor ne smela veljati beseda, ki jo je svoj čas bilo čuti o priliki uprizorjanja neke srbske drame: „To je za nas tuje“. Napreden človek bo baš to hotel spoznati, kar mu je še tuje. Kdor stoji vedno le na svojem mestu, pač stoji, t. j., nazaduje. Imenovani krivi princip bi pomenil ekskluzivnost, ki za vse čase jemlje literaturi, sploh kulturi možnost kake univerzalnosti. Seveda bolj nego katerakoli druga stran kulturnega življenja je gledališče odvisno od kvalitete produktov. No, baš na dramskem polju ima novejša hrvatska literatura več odličnih pojavov in daleč nadkriljuje slovensko produkcijo. Imena kakor Ogrizović, Vojnović, Petrović, Nušić pomenijo kaj — in res nahajamo na letošnjem ljubljanskem repertoarju Vojnovića in Petrovića. Škoda da ni Vojnovičeve „Dubrovačke trilogije“, „Smrti majke Jugovićeve“ (ki je že prevedena) in Ogrizovićeve „Hasan-Aginice“, ki je po glavnem motivu znana že tudi Slovencem. Kako si izkušajo drugi slovanski narodi razširiti svoje slovansko obzorje, o tem svedoči dejstvo, da je n. pr. Vojnovičevo „Dubr. Trilogijo“ že v češčino preložil Hudec (znani prijatelj in poznavatelj Jugoslovanov, „Svetová knihovna“, č. 767—770), a na poljski jezik Helena d'Abancourt De Franqueville in da se bo Trilogija predstavljala tudi na pozornici v Pragi in Krakovu. Obratno se je letos, maja meseca v Zagrebu igrala Slowackega „Lilla Weneda“.

RAZNOTEROSTI.

„Matica Slovenska“ izda za l. 1910. dva velika romana, in sicer izvirni roman dr. Ivana Laha „Brambovci“ (iz časov Napoleonove Ilirije) in roman enega izmed največjih čeških pisateljev, Zeyerja „Jan Marija Plojhar“, ki nas vodi po klasičnih tleh rimskih in nam kaže od daleč usodo in pomen zlate Prage. Izmed znanstvenih del bo najpomembnejša knjiga dr. Bog. Vošnjaka „Ustava in uprava Napoleonove Ilirije“, kdor se spominja njegovih „Spominov mladega potnika“ in njegove knjige „Na razsvitu“ (o Rusiji), bo z zanimanjem segel po tem njegovem delu, ki temelji na izvirnih študijah v pariških arhivih. Letos izide tudi „Letopis“, imenik se že tiska; zato naj se brž še prijavi oz. naj pošlje članarino, kdor še tega ni storil.

„Matica Hrvatska“ je nagradila sledeča dela: G. Milojčića „Povijest hrv. željeznica od 1835—1868“, K. Šegvića „Povijest hrv. umjetnosti u Dalmaciji“, Tresić-Pavičičevo dramo „Kato“ (tretji del „Finis Reipublicae“) in Drechslerjevega „St. Vraza“.

„Matica Srpska“ v Novem Sadu je na svoji letošnji glavni skupščini, dne 13. septembra imenovala za svoje častne člane te-le hrvatske pisatelje oz. znanstvenike: Babića-Gjalskega, Iv. kneza Vojnovića, dramaturga zagrebskega gledališča, dr. Toma Maretića, prof. slavistike, in dr. Gj. Šurmina, prof. hrv. literature v Zagrebu. Zavest hrvatsko-srbskega edinstva se „ipak kreće“. Temu so ugoden znak tudi ta-le imenovanja.

Starohrvatske izkopine v Ninu v Dalmaciji. Pod vodstvom znanega starinoslovca dr. Jelića so v Ninu poleg drugega izkopali dvorsko kapelo in mauzolej župana Godezlava iz 2. polovice 8. stoletja. To je najstarejša dosle

znana starohrvatska zgradba, a tudi v Evropi vobče edina cerkev 8. stoletja, ki je celotna ohranjena.

Zmaj Jovanović. „Matica Srpska“ v Novem Sadu hoče izdati korespondenco tega velikega srbskega pesnika ter prosi, naj bi ji poslal, kdorkoli ima kaj, bodisi da je to list ali kak drug spomin. „Matica“ pozneje povrne, kakor kdo želi, vse ali pa shrani v „Zmajevem Muzeju“.

„Savremenik“. Mesečnik Društva hrv. književnika. God. V., br. 9 ima sledečo vsebino: S. Parmačević, Neslovenski kongres. — Dragutin M. Damjanić, Na čardi (čardaš). — Oskar Dürr, Mrtvac. — Vanja Kosan: Magla pada. — R. Nikolić, Suša. — Dr. Branko Drechsler, Recimo još koju o Stanku Vrazu. — Dr. Lujo knez Vojnović, Iz Tainove prepiske (korespondencije). — Dr. Dane Gruber, Stogodišnjica Napoleonove Ilirije. — Branko Lazarević, Borislav Stanković. — Zofka Kveder Jelovšek, Slovenske knjige i pisci. — Ljubo Wiesner, Noćna krajina. — Viktor Car Emin: Mutni vidici. — Feuilleton. —

General Volodimirov je umrl dne 22. jul. v Gagini. Pred kakimi 3 leti je bival na Hrvatskem in spremljal voditelja „Hrvatske Seljačke stranke“ po njegovih skupščinah. Baš pred letom dni ga je videla zopet Hrvatska. Prispele je iz Pariza na Gajevo svečanost v Krapini; iz Krapine je prišel v Zagreb. Urednik „Slovana“ je imel takrat priliko, se seznaniti z njim v družbi nekaterih Hrvatov in Poljaka Grabovskega ter se čuditi živahnosti nadsedemdesetletnega Volodimirova. Ljubil je Volodimirov slovansko misel ter si je stekel mnogo zaslug za slovanski kongres v Pragi 1908. Kako je umeval slovanstvo, se vidi iz njegovega prijateljstva z voditeljem „Seljačke stranke“ v Zagrebu, Stj. Radićem. Po poreklu je bil iz maloruske rodovine (Kiev) tor do l. 1899 profesor na vojaški pravni akademiji v Peterburgu.

Slovanski narodnogospodarski kongres. O tem kongresu, ki se je vršil sredi avgusta v Ljubljani, smo čitali in čitamo poročila v slovenskih listih. Vredno pa je tudi čuti sodbo, ki jo je priobčilo „Češko Slovo“ (po „Slov. Trgu“); ta list je pogrešal na shodu vsako iniciativo; zdelo se je baje, da je bil shod „sklican samo za to, da bi odglasoval nadiktirane resolucije, izpregovoril nekoliko paradnih besed, sprejel vsiljeni protektorat dunajski in se zopet — razšel. Drugače se ne da pojasniti, da se na shodu niso sprejemali nobeni novi predlogi itd.“ — Mi nismo bili na shodu, a „Slov. Trgovski Vestnik“ bo znal primerno presoditi ta očitek.

Janko Polić, mlad hrvatski književnik, rodом iz Sušaka, je dne 19. avg. t. l. umrl v Barceloni na Španskem.

NAŠE SLIKE.

Umetniški prilogi: Stanislav Lolek, Slovaška koča. — A. Karpellus, Mornar (Klišé tvrdke Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani. Prešernovega „mornarja“ mi ne moremo ugle dati v tej sliki; zdi se nam to prej kak Črtomir nego „mornar“). — Partija s pota iz Banjaluke v Jajce (Fotografija). — „Črno jezero“ na Treskavici v Bosni (1700 m) (Fotogr.). „Slovan“ rad prinaša slike iz Bosne: naj bi slovensko občinstvo svojo pozornost vedno bolj obračalo na naš slovanski jug, ki nas mora tem bolj zanimati, čim bliže nam je zdaj.